

SINTEF A14169

RAPPORT

Evaluering av ungdom i vekst

Elisabeth Rønningen og Trond Buland

www.sintef.no

SINTEF Teknologi og samfunn

Januar 2010

SINTEF Teknologi og samfunn
Innovasjon og virksomhetsutvikling

Postadresse: 7465 Trondheim
Besøksadresse:
S P Andersens veg 5
7031 Trondheim

Telefon: 73 59 03 00
Telefaks: 73 59 12 99

Foretaksregisteret: NO 948 007 029 MVA

SINTEF RAPPORT

TITTEL

Evaluering av Ungdom i vekst

FORFATTER(E)

Elisabeth Rønningen, NTNU og Trond Buland, SINTEF

OPPDRAGSGIVER(E)

Sør-Trøndelag fylkeskommune

RAPPORTNR. SINTEF A14169	GRADERING Åpen	OPPDRAGSGIVERS REF. Gunnar Solberg	
GRADER. DENNE SIDE Åpen	ISBN 978-82-14-04861-2	PROSJEKTNR. 60I05730	ANTALL SIDER OG BILAG 36+7
ELEKTRONISK ARKIVKODE Document1	PROSJEKTLEDER (NAVN, SIGN.) Trond Buland	VERIFISERT AV (NAVN, SIGN.) Håkon Finne	
ARKIVKODE	DATO 2010-01-20	GODKJENT AV (NAVN, STILLING, SIGN.) Jon Olav Bjørgum, forskningssjef	

SAMMENDRAG

Ungdom i vekst (UiV) er et tiltak som fanger opp elever som ikke er motivert for videregående opplæring etter ungdomsskolen. UiV er et "lavterskeltiltak", med vekt på grunnleggende motivering gjennom etablering av mestringsopplevelser og trening i sosiale ferdigheter. Målet er å motivere for videre opplæring, gi trygghet og et realistisk forhold til egne valg og arbeidslivets krav og muligheter. Deltakergruppen har vært sammensatt, med hensyn til utfordringer og erfaringer. Flertallet oppgir at de ikke begynte på, eller avbrøt videregående skole, fordi de var lei av skolen. Mange oppga at de trengte et pauseår. Noen deltakere begrunner sin manglende motivasjon for ordinær skole med at de ikke kom inn på førstevalget eller var usikre på hva de ville velge på videregående, noen har opplevd mobbing. En betydelig del av deltakerne har også hatt sakkyndig vurdering fra PPT før oppstart ved UiV. Det ser ut som om UiV har hatt en positiv effekt for mange av deltakerne. Av de som besvarte vårt spørreskjema, oppga et klart flertall at de nå var motivert for videre skole og utdanning, og følte seg tryggere på sine valg. Mange hadde endret førstevalg for videregående etter deltakelse. En klar majoritet sa at UiV hadde gitt dem bedre selvtillit. Flertallet mente at de etter deltakelse visste mer om arbeidslivet og dets krav. Etter UiV hadde 13 av de som besvarte vår undersøkelse vært i videre skole, 4 hadde vært i lønnet arbeid og 2 hadde vært i lære. Ved undersøkelsestidspunktet var 9 tidligere deltakere fortsatt i skole, 4 var i lønnet arbeid, 1 var i lære og 3 var arbeidsløse. Den tette oppfølgingen fra lærerne er en klart suksessfaktor. Lærerne ved UiV vurderes svært positivt av deltakerne, og fremheves av mange som årsakene til at året der ble opplevd som så vellykket. Samtidig gjør personavhengigheten det sårbart. Mange av deltakerne så det verdifulle ved at UiV ikke ligger ved en skole. Skjermingen mot ordinær skole var en motiverende faktor for mange. Skulle målgruppen fått samme oppfølging i ordinær skole, ville det reise flere utfordringer for skolen. Samtidig er det viktig at tiltak som UiV inngår i en større tiltakskjede i arbeidet mot frafall. For den rette målgruppen, kan tiltak som UiV likevel være riktig og nødvendig. Man må imidlertid legge stor vekt på inntakrutinene, for å sikre at rett ungdom møter rett tiltak.

STIKKORD	NORSK	ENGELSK
GRUPPE 1	Samfunnsvitenskap	Social science
GRUPPE 2	Evaluering	Evaluation
EGENVALGTE	Utdanning	Education
	Frafall	Drop out

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Innledning	3
1.1	Om oppdraget.....	3
1.2	Om Ungdom i vekst	4
1.3	Om forskergruppen	5
1.4	Metode og datagrunnlag	5
2	Bakgrunn og kontekst: Om forebygging og oppfølging av frafall.....	7
2.1	Erfaringer fra arbeidet mot frafall.....	7
2.2	Tiltaksmangfold og suksesskriterier	13
2.3	APO i Akershus – et eksempel	15
2.4	Integret og/eller segregert?	17
3	Kommunenes motivasjon for deltakelse i Ungdom i vekst.....	19
4	Om ungdommene som har deltatt på Ungdom i vekst.....	20
4.1	Start og gjennomføring av Ungdom i vekst.....	20
4.2	Ungdom i vekst sin påvirkning på ungdommene	20
4.3	Etter Ungdom i vekst	21
4.4	Betydningen av Ungdom i vekst og utbytte av det alternative skoleåret.....	22
4.5	Ungdommens vurdering av ulike sider ved Ungdom i Vekst.....	23
4.6	Kjennetegn ved ungdommene i Ungdom i Vekst.....	23
5	Sterke og svake sider ved Ungdom i vekst	24
5.1	Sterke sider.....	24
5.2	Sterke eller svake sider, eller både og?.....	25
5.3	Svake sider.....	26
6	Ungdom i vekst og andre tiltak	27
6.1	Hva gjør kommunene og hva kan de gjøre bedre for disse ungdommene?	27
6.2	Andre tiltak for denne gruppen ungdommer.....	29
6.3	Erfaringer som kan overføres til ordinær videregående opplæring og til grunnskolen 30	
7	Oppsummering, konklusjoner og noen viktige spørsmål	31
8	Litteratur.....	35
	Vedlegg: Spørreskjema	37

1 Innledning

Med dette foreligger rapporten fra SINTEF Teknologi og samfunns evaluering av prosjektet Ungdom i vekst (UiV) i Sør-Trøndelag. Evalueringen er gjennomført på oppdrag fra Sør-Trøndelag fylkeskommune, i perioden 2009-2010. Denne rapporten analyserer og presenterer de viktigste resultatene fra evalueringen.

1.1 Om oppdraget

Oppdragsgiver definerte i utgangspunktet evalueringens overordnede mål som å skulle ”finne ut hva som kan gjøres for den aktuelle gruppen ungdommer.”

Dette er en svært stor og åpen problemstilling, og innenfor denne evalueringens rammer og mandat har det sjølsagt ikke vært mulig å besvare denne fullstendig. Målgruppen for slike tiltak er svært stor og sammensatt, og tiltaksmangfoldet på feltet er tilsvarende stor. Innenfor vår ramme, en begrenset evaluering av ett slik tiltak, Ungdom i vekst, har vi selvsagt ikke vært i stand til å gi et totalt bilde av hva man kan gjøre for denne gruppen ungdom. Dette er en evaluering av ett enkeltstående tiltak, og må forstås som det.

Oppdragsgiver tok i sin kravspesifikasjon videre utgangspunkt i målet for Ungdom i vekst, slik det er definert gjennom sentrale plandokumenter:

”Deltagerne skal bli istand til å velge den videregående utdanningsretningen som passer for den enkelte. I tillegg skal ungdommene bli mer bevisste på øvrige valg i tilværelsen, og stole mer på disse valgene enn hva tilfellet har vært tidligere. De skal gjennom positive opplevelser utvikle positive følelser, som igjen kan anvendes til positive holdningsendringer.”

Sør-Trøndelag fylkeskommune ønsket gjennom evalueringen å få et svar på i hvilken grad disse målene er nådd så langt i prosjektet.

UiV har som vi ser en både ambisiøs og sammensatt målsetting. Prosjektet skal bidra til bevisste valg av videre utdanning, og derigjennom også bidra til bedre gjennomføring av videregående opplæring og en positiv overgang til framtidig arbeid. Videre ønsker prosjektet å bidra til positive, personlige forandringer hos deltakerne. Mye av dette er selvsagt vanskelig å måle, i alle fall strengt numerisk, og er avhengig av subjektive vurderinger for å si om man her er på vei mot målet. Hva som er effekten av UiV er også et komplisert spørsmål. Disse ungdommene befinner seg sjølsagt ikke i et vakuum der UiV er det eneste som påvirker dem. Parallelt med deltakelse i UiV lever de sine liv, under påvirkning fra en rekke ulike hold. De blir eldre, de gjør seg nye erfaringer, omgås venner og foresatte osv. Hva som eventuelt er effekten av UiV og hva som skyldes andre faktorer i livene deres, er et spørsmål som vanskelig lar seg besvare eksakt.

Oppdragsgiver operasjonaliserte selv problemstillingen gjennom følgende spørsmål man ønsket svar på:

- Hva kjennetegner ungdommene i UiV?
- Hvorfor ønsker kommunene at disse ungdommene skal inn i UiV?
- I hvilken grad har ungdommene som tas inn, sakkyndig vurdering fra PPT?
- Hvordan har det gått med deltagerne?
- Hva søkte de året etter?
- Hadde de en bedre gjennomføring enn elever i tilsvarende situasjon som ikke gikk på UiV?

- På hvilken måte er UiV bedre enn andre ordninger Sør-Trøndelag fylkeskommune tilbyr?
- Ville disse ungdommene ha søkt videregående opplæring hvis de ikke hadde kommet inn på UiV?
- Hva er årsaken til suksesshistoriene i UiV? Hva er suksesskriteriene?
- Hvilke erfaringer er overførbare til ordinær videregående opplæring?
- Hvilke erfaringer er overførbare til grunnskolen?
- Hva kan kommunene gjøre bedre i forhold til disse ungdommene?

Disse forskningsspørsmålene har vært styrende for vår evaluering. I den grad det er mulig har vi prøvd å belyse og besvare disse problemstillingene på grunnlag av de data vi har samlet inn i løpet av prosessen.

1.2 Om Ungdom i vekst

Som ledd i regjeringens kamp mot fattigdom og som et delprosjekt i satsinga mot frafall i videregående opplæring ble *Ungdom i vekst* startet skoleåret 2004-2005. UiV er et alternativt skoleår for elever som av ulike årsaker ikke er godt nok motivert for å starte på og fullføre videregående skole. Målgruppens elever har gjennomført grunnskolen, og får et tilbud om et år med individuell og kollektiv motivasjonstrening, spesielt knytta opp mot opplevelser av det å ”mestre”, alene og i grupper. Sentralt for UiV er å etablere/gjenvinne trygghet også i en skolesituasjon for elever som gjennom opplæringsløpet har mistet den nødvendige tryggheten.

Prosjektet er altså et tiltak som skal forebygge frafall fra videregående opplæring og dermed bidra til å forhindre marginalisering i arbeidsmarked og samfunnsliv. Etter at de nasjonale midlene fra Satsing mot frafall tok slutt, gikk Sør-Trøndelag fylkeskommune og kommunene Orkdal, Meldal og Skaun sammen om å finansiere ei videreføring av prosjektet. Agdenes kommune kom også med i arbeidet i 2008.

Tiltaket er inndelt i 4 faser; forberedende fase, sosial fase, praktisk fase/arbeidsfase og avsluttende fase. I løpet av et skoleår der ungdommene følger ordinær skolerute får de prøvd seg på forskjellige typer praktisk arbeid i tillegg til at det jobbes med forberedelser til oppstart på videregående når året er gjennomført. Det betyr at Ungdom i Vekst hadde ambisjoner om å være et forebyggende tiltak, i stedet for å bedrive brannsløkking i etterkant.

I startåret, skoleåret 2004/05, var 5 ungdommer med i tiltaket. Disse hadde ulik bakgrunn, men det til felles at de i følge de involverte høyst sannsynlig ville ha droppet ut av videregående etter kort tid dersom de ikke hadde fått tilbud om et alternativt år. I UiV ønsker man å ta tak i hver enkelt ungdom, basert på vedkommendes egne forutsetninger og utfordringer, og bygge eleven opp fra det utgangspunktet. Tett oppfølging og synlighet er sentrale prinsipper i arbeidet.

Noen stikkord for innholdet i Ungdom i Vekst i utgangspunktet, var:

- daglig morgentrim ute
- arbeidsoppdrag for både privatpersoner og offentlige instanser
- hospitering på videregående skole
- felles måltider
- fokus på hva som kreves av oss både på skole og i arbeidsliv
- assistanse ved aktiviteter på for eksempel barneskoler
- vasking av egne lokaler
- ”praktisk teori”, dvs. skriftlige oppgaver med praktisk innhold

Denne modellen er beholdt. I løpet av sin levetid, har UiV også blitt utvidet med mer teoretisk undervisning i sentrale skolefag, tilpasset den enkeltes nivå. Fortsatt har man ikke definerte læringsmål for dette.

UiV er lokalisert i leide lokaler i Orklahallen, sentralt på Orkanger. Dette var et bevisst valg, fordi man i utgangspunktet mente at dette var ungdom som ville tjene på et år utenfor ordinær skole. I disse lokalene foregår undervisning av både teoretisk og praktisk art, man lager mat og spiser sammen, og det er rom for sosialt samvær i gruppa.

I utgangspunktet var det en fast ansatt ved UiV. Denne var formelt ansatt ved en videregående skole i regionen, men arbeidet full tid i UiV. Fra 2006 har bemanningen blitt forsterket med ytterligere en fast ansatt. De ansatte jobber tett på elevene, og følger dem tett opp.

Alle ungdommene som deltok i 2004/2005 viste, etter de involvertes mening, klar framgang. For noen av disse var framgangen svært stor, både sosialt og skolefaglig. UiVs ledere har gjennom hele perioden fått klare tilbakemeldinger fra deltakere og deres foresatte, om at tilbudet gir deltakerne betydelig gevinst. Bare en elev er så langt utvist fra tiltakt, pga gjentatte brudd på prosjektets regler.

1.3 Om forskergruppen

Evalueringen er gjennomført av forskere med utgangspunkt i Gruppe for skole- og utdanningsforskning ved SINTEF Teknologi og samfunn, avdeling Innovasjon og virksomhetsutvikling.

Gruppe for skole- og utdanningsforskning utfører forskning omkring skole og utdanning og oppvekstvilkår. Vi har utført oppdrag for et bredt register av forskjellige oppdragsgivere: KS, departement, direktorat, kommuner og fylkeskommuner, forskningsråd, frivillige organisasjoner og lærerorganisasjoner. I løpet av de siste ti årene har gruppen utført en rekke store evalueringer av skoleutviklingstiltak, som for eksempel evaluering av tiltak i Satsing mot frafall i videregående opplæring, evaluering av Kvalitetsutvikling i grunnskolen, evaluering av skolens rådgivning i Norge, evaluering av strategiplanen Gi rom for lesing!, forsøket med utvidet skoledag og Prosjekt leksehjelp. SINTEF har også ansvar for omfattende skoleutviklingsprosjekter i 7 kommuner i Norge, hvor hovedfokus er på langsiktige, strategiske og inkluderende utviklingsprosesser i samhandling med lokalsamfunnet rundt skolene (Praksisnær Læring).

Prosjektleder for evalueringen har vært seniorforsker Trond Buland, og prosjektmedarbeider har vært masterstudent i pedagogikk Elisabeth Rønningen. Rønningen har parallelt med denne rapporten arbeidet med en mastergradsoppgave i pedagogikk, basert på data fra Ungdom i vekst. Denne vil foreligge i månedsskiftet mars/april.

1.4 Metode og datagrunnlag

Evalueringen er basert på anerkjente samfunnsvitenskapelige metoder (Se for eksempel Thagaard 2003). Sammenfattende kan vi si at våre viktigste kilder til data har vært kvalitative intervjuer med sentrale aktører/deltakere på ulike nivå i og omkring UiV, og dokumentanalyser knyttet til gjennomføringen av prosjektet.

Som vi har vært inne på i kapittel 1.2 er noen av forskningsspørsmålene i evalueringen vanskelig å besvare eksakt. Dels kan det være vanskelig å fastslå hva som er et godt resultat for ulike

deltakere med ulikt utgangspunkt. Dessuten kan det være vanskelig å isolere effekten av UiV for den utvikling, eller mangel på utvikling deltakerne har hatt etter deltakelsen.

Vi baserer vår analyse blant annet på aggregerte subjektive holdningsdata. Det vil si at vi legger vekt på de fortellinger deltakere på ulikt nivå har om prosjektet, og de vurderinger de gjør. Selv om dette er subjektive vurderinger, oppveies svakheten ved det ved at vi har intervjuet ulike informanter med ulikt utgangspunkt. Vi mener på den måten å ha fått et balansert bilde av UiV og deltakerne.

En sentral kilde til data har vært kvalitative intervjuer med deltakere, prosjektledelse og andre. Vi har intervjuet alle deltakerne i skoleåret 2008/2009. Videre har vi intervjuet alle ansatte ved UiV i 2009, representanter for avgiverskolene, ordførerne i 3 av de 4 samarbeidende kommunene, og representanter for Sør-Trøndelag fylkeskommune. Rådgiverne ved Orkdal og Meldal videregående skole. Spesialpedaogen fra PPT som har jobbet opp mot tiltaket har også blitt intervjuet.

Disse intervjuene har blitt gjennomført i grupper, individuelt og par, og i noen tilfeller også som telefonintervju. Vi har også vært observatører på et styringsgruppemøte og besøkt UiV i deres lokaler.

Kvalitative intervjuer er i følge Kvale (1997) kjennetegnet ved at de tema forskeren skal spørre om, i hovedsak er fastlagt på forhånd, men at rekkefølgen kan bli endret underveis. En må ha rom for at informanten tar opp tema som forskeren ikke hadde planlagt på forhånd, men det skal i hovedsak være en samtale mellom informant og forsker som blir styrt av de tema forskeren ønsker informasjon om. Det som er viktig er at informantens røst blir hørt, at informanten får fortelle sin historie.

I tillegg til intervjuene utarbeidet vi et kort spørreskjema til tidligere deltakere i UiV-prosjektet, for å kartlegge deres erfaringer med gjennomføringen og vurdering av egen måloppnåelse. Vi ønsket her å kartlegge hva deltakerne hadde gjort etter deltakelse i UiV, samt deres erfaringer og vurderinger med prosjektet. Her var forutsetningen at prosjektledelsen skulle være behjelpelig med å oppspore respondentene, og dessuten bistå med utsending og innsamling av resultater. Dette viste seg dessverre vanskeligere enn forutsatt. Mange av de tidligere deltakerne var vanskelig å finne, de hadde skiftet adresse og telefonnummer osv. Denne delen av datainnsamlingen tok følgelig betydelig mer tid enn planlagt. Noen tidligere deltakere har det heller ikke vært mulig å få tak i.

Av totalt 29 ungdommer fra skoleåret 2004-2005 til og med skoleåret 2008-2009 var det 1 som ikke ønsket å delta, 5 som vi ikke kom i kontakt med, 5 som ikke svarte på gjentatte forespørsler om deltakelse og 18 som har svarte på spørreskjemaet. Vi fikk altså en svarprosent på 62 %.

Mengden av respondenter er for liten til at det er mulig å gjøre statistiske analyser av dette materialet. Likevel har vi gjennom spørreundersøkelsen fått et grunnlag for å tegne et bilde av tidligere deltakeres opplevelser, vurderinger og videre utvikling etter deltakelse i UiV. Vi har ikke informasjon som tyder på at de som har besvart vår undersøkelse skiller seg systematisk fra de som ikke har gjort det.

2 Bakgrunn og kontekst: Om forebygging og oppfølging av frafall

Før vi går videre inn i vår empiri, kan det være nyttig å sette UiV inn i en større kontekst av erfaringer med arbeid mot frafall i videregående skole i Norge. Prosjektet er som vi ser på mange måter et resultat av den nasjonale satsingen mot frafall i videregående skole. Derfor vil vi her presentere noen sentrale funn fra evalueringen av tiltak i Satsing mot frafall (Havn m.fl. 2007), gjennomført av SINTEF i 2006-2007, for også å forstå noe av bakgrunnen for UiV. Vi vil også se nærmere på tiltaksmangfoldet på området, og drøfte noen konkrete problemstillinger knyttet til gjennomføring og organisering av slike tiltak.

2.1 Erfaringer fra arbeidet mot frafall

Satsing mot frafall i videregående opplæring ble gjennomført i årene 2003 – 2006, med utgangspunkt i regjeringens handlingsplan mot fattigdom, og ble ledet av Utdanningsdirektoratet. Satsingen var preget av et stort tiltaksmangfold, både på individ- og systemfokus. Hovedfokus for satsingen lå på arbeid i skolene. Samtidig ble det i betydelig grad også gjennomført tiltak utenfor skoler. Satsingen bidro til økt aktørmangfold i arbeidet. Flere, i og utenfor skolen, ble aktivt og målrettet involvert i både forebygging og oppfølging av frafall.

Satsingen synliggjorde til dels store regionale forskjeller i problem og problemforståelse. Dette førte også til betydelige regionale forskjeller i utforming av tiltak. Mange utviklet likevel varianter av samme tiltak på de samme områdene, og mange utviklet og gjennomførte sammensatte tiltak med fokus på det samme problemområdet. Større grad av helhetstenking var en av de tingene satsingen resulterte i.

Evalueringen påviste ikke målbare effekter av satsingen på nasjonalt nivå. Det var for tidlig å skulle måle aggregerte resultater av en satsing som hadde omfattet et begrenset antall skoler, så kort tid etter avslutningen av prosjektet. Mange av tiltakene hadde også langsiktige, forebyggende ambisjoner, og virkningene av disse ville man uansett ikke se før flere år framover. Derimot så man klare og målbare effekter av satsingen lokalt. Mange skoler som gjennomførte tiltak så at de reduserte frafallet i betydelig grad. Enkeltskoler erfarte at frafallet på linjer og fag som hadde hatt høyt frafall, ble sterkt redusert, eller helt eliminert, etter at de hadde satt inn målrettede tiltak på området.

Et sentralt spørsmål i evalueringen, og for mange av de som hadde jobbet i skolene, var om dette var et resultat av de konkrete tiltakene, eller av den økte fokusering og bevisstheten rundt fenomenet frafall som deltakelse i satsingen skapte. Satsingen og dens lokale tiltak foregikk dessuten ikke i et vakuum, og også andre ting kan ha påvirket frafallet ved prosjektskolene i den samme perioden. Evalueringen viser at det var snakk om et samspill. Både økt generell fokusering og konkrete tiltak var med på å redusere frafallet. Nye tiltak skapte igjen fokusering og bevisstgjøring.

I analysen av tiltaksmangfoldet i satsingen, tok evalueringen utgangspunkt i begrepsparet fraværs- og nærværsfaktorer, hentet fra arbeidslivsforskningens arbeid omkring årsaker til og forebygging av sykefravær. Her har man i mange år studert årsaker til at arbeidstakere tilsynelatende responderer ulikt på tilsynelatende like sykdomsforløp og arbeidsmiljøutfordringer.

Oversatt til frafallsproblematikken, vil fraværsfaktorer være de umiddelbare grunnene elever har til å velge bort skolen. Tilsvarende vil nærværsfaktorer være de umiddelbare grunnene elever har for å velge å forbli i skolen.

Fraværsfaktorene finner vi både i og utenom skolen, og ikke minst i grenselandet der elevens tilværelse i og utenom skolen møtes og glir over i hverandre i en sømløs vev. I skolen kan fraværsfaktorene for eksempel være ting som at eleven opplever å ha valgt ”feil” fag, gjort sitt valg på for dårlig grunnlag eller ikke har fått sitt førstevalg. Videre kan eleven oppleve læringsmiljøet som dårlig, oppleve frustrasjon over egne dårlige resultater og altså slite faglig. Lite tilpasset opplæring og for teoretisk innretning på undervisning kan være sentrale fraværsfaktorer for andre. For atter andre vil frustrasjon/problemer ved overgang mellom skoleslag, dårlig klasseromsmiljø/bråk/sosiale problemer i klassen, mobbing, rasisme, språkproblemer, dårlig fysisk arbeidsmiljø, dårlig kjemi med lærere, osv være slike faktorer som bidrar til at man velger å gå ut av opplærings situasjonen.

Utenfor skolen kan fraværsfaktorene handle om ting i elevenes liv, som for eksempel boforhold, borteboer-problematikk, slitsom/lang skolevei, familieforhold, økonomi, rus/alkohol/narkotika, mobbing, rasisme, psykiske problemer, fysisk sykdom og andre interesser/jobb som tar fokus bort fra skolen.

Nærværsfaktorer kan på sin side være opplevelser som gir gode mestringsopplevelser, tilpasset undervisning, motivasjon, følelse av tilhørighet og vennskap, individuell oppfølging, synlighet, trygghet, opplevd faglig fremgang, opplevelse av kontroll over egen situasjon, medbestemmelse og gode rammer for hverdagen. Mange positive forhold både i og utenfor skolen kan altså påvirke eleven i retning av å forbli i opplæringsforholdet.

Problemkomplekset er altså sammensatt og heterogent. Hva som til syvende og sist avgjør om en elev velger å fortsette i utdanning eller ikke, kan være en rekke ulike ting. Det finnes altså ingen enkeltårsak som forklarer frafall, og også for den enkelte elev kan det være et sammensatt sett av faktorer som bidrar til valg eller bortvalg av skole og opplæring.

I sosiologien beskrives tre generelle individuelle mestringsstrategier stilt overfor konfliktfylte situasjoner, situasjoner som bryter med individets ønsker, behov og personlighet. Man kan for det første velge å tilpasse seg den uønskede situasjonen, og forbli i systemet. For det andre kan man velge å ”ta på seg boksehanskene” og søke å endre eller reformere systemet. Og for det tredje kan man velge det som betegnes som ”exit”, man bringer den uheldige situasjonen til opphør gjennom å tre ut av og forlate systemet/situasjonen som skaper problemer.

Elever som slutter i eller ikke påbegynner videregående opplæring kan i mange tilfeller sies å ha valgt den siste strategien. Stilt overfor overveldende fraværsfaktorer, blir frafall/bortvalg en logisk konsekvens, og et for eleven ”fornuftig” valg. Fravær og senere frafall fra skole/undervisning, er i et slikt perspektiv en mestringsstrategi for eleven. Stilt overfor overveldende fraværsfaktorer, blir frafall et ”fornuftig” valg. Hovedutfordringen i arbeidet blir dermed å påvirke rammene rundt elevene slik at de utvikler seg fra en situasjon preget av få/svake nærværsfaktorer og mange/sterke fraværsfaktorer, mot en virkelighet med få og svake fraværsfaktorer, og tilsvarende mange og sterke nærværsfaktorer, som illustrert i figur 1.

Denne utfordringen karakteriserte mye av arbeidet i Satsing mot frafall. Brorparten av tiltakene handlet nettopp om å utvikle ulike gode grep for å skape alternative mestringsstrategier for elevene, strategier som ikke innebar eller nødvendiggjorde frafall.

Fraværs- faktorer	Nærværsfaktorer		
	Mange/ sterke	Noen/ middels	Få/ svake
Mange/ sterke	Middels frafall	Høyt frafall	Svært høyt frafall
Noen/ middels sterke	Lavt frafall	Middels frafall	Høyt frafall
Få/svake	Svært lavt frafall	Lavt frafall	Middels frafall

Figur 1: Fraværs- og nærværsfaktorer

Både fraværs- og nærværsfaktorer er altså mange og sammensatte, og finnes både i og utenom skolen. Arbeidet mot frafall bør derfor omfatte tiltak rettet både mot læringsmiljø og sosialt miljø, både mot skolen og elevens liv utenfor skoleporten. Poenget er at man ønsker å få fram en helhet av tiltak som angriper problemet, heller enn enkeltstående ”gode ideer” som gjennomføres isolert fra resten av skolen og elevenes hverdag.

Det er ikke de revolusjonerende, universelle enkelttiltakene, ”tryllestavene” som forandrer alt ved et enkelt grep, som er avgjørende hvis man ønsker å oppnå resultater i bekjempelsen av frafall. Langt viktigere er ting som fokusering og bevisstgjøring, og ikke minst helhetstenking og systematikk. Det er et mangfold av tiltak og kombinasjoner av tiltak sett i sammenheng som skaper nødvendige nærværsfaktorer.

To andre sentrale kategorier for klassifisering og forståelsen av tiltakene handler om skillet mellom *forebygging* og *oppfølging*. Forebygging handler for det første om å skape generelle rammer og forutsetninger for nærværsfaktorer. Den generelle skolehverdagen, læringsmiljøet og det sosiale miljøet rundt elevene må få en form som motvirker bortvalg.

Dessuten handler god forebygging om å utvikle gode rutiner og systemer for å se faresignaler i tide, og reagere på dem før det er for sent. Tidlig innsats kan være stikkordet her. Den første gruppen av tiltak kan altså sies å rette seg mot alle elever, gjennom å skape et godt og inkluderende læringsmiljø. Den andre gruppen tiltak er klarere fokusert på de som er i faresonen m.h.t. frafall. Fra generell systemretting, til målrettede tiltak er dimensjonen som favner dette.

Oppfølgingen handler mye om å ha gode rutiner og systemer for å reagere og handle på bakgrunn av de faresignaler man fanger opp. Dermed kan man fange opp elever i faresonen tidlig, før situasjonene har fått utvikle seg lenge nok til at frafall er uunngåelig, og dermed påvirke deres skolehverdag slik at de velger å fortsette i opplæring. Videre må det satses på å bringe de som allerede har falt ut, tilbake i et planlagt og systematisk opplæringsløp. Her er det også viktig å være klar over at forebygging og oppfølging helt klart henger tett sammen. Når vi i det følgende gjennomgår noen ulike grupper av tiltak, er det derfor ikke alltid lett å si om de handler om forebygging eller oppfølging.

”Riktig valg” av fag er sentralt for å redusere frafall. Mye av arbeidet i Satsing mot frafall hadde også fokus på dette. Skolens arbeid med yrkes- og utdanningsrådgivning og sosialpedagogisk

arbeid, er nøkkelaktører i arbeidet med å redusere frafall (Buland og Mathiesen 2008). Mange elever gjør sine valg av videregående opplæring på for sviktende grunnlag. Bevisstgjøring og informasjon som kan bidra til gode valg, er derfor sentralt.

Kompetanseheving av rådgivningstjenesten er et viktig ledd i dette. Det har gjennom de siste ti årene blitt utført mye viktig arbeid for å bygge og styrke nettverk, både i og rundt skolen, knyttet til yrkes- og utdanningsrådgivning/karriereplanlegging (Buland m.fl. 2010). For noen ble arbeidet med Satsing mot frafall en forlengelse av arbeidet med å styrke rådgivningstjenesten, blant annet gjennom prosjektet Delt rådgivningstjeneste (Buland og Havn 2003).

Mye fokus og mange tiltak i Satsing mot frafall, og også i perioden etterpå, har vært rettet mot elever som av ulike grunner ikke kan klare å oppnå full kompetanse. Det har blitt nedlagt mye arbeid i å prøve ut tiltak og rutiner rundt alternative veier gjennom opplæringsløpet for de elevene som ikke opplever det som realistisk å oppnå full fagkompetanse eller studiekompetanse. Arbeidet med lærekandidater, kompetanse på ”lavere nivå”/delkompetanse har stått sentralt. Dette arbeidet hadde også pågått i mange år før denne nasjonale satsingen, blant annet i det som var kjent som Prosjekt delkompetanse. Mye erfaring fantes altså allerede på dette feltet, og denne ble videreført gjennom Satsing mot frafall, og også på ulike måter i perioden etter satsingen

Et viktig ledd i mye av dette arbeidet har vært å skape alternative løp som kan gi de elevene det gjelder mestingsopplevelser, og dermed stimulere til økt gjennomføring. Et viktig poeng for mange som er involvert i arbeidet, er at dette må være planlagte og søkbare løp, og ikke bare nødløsninger når alt annet har vært mislykket og eleven allerede har etablert et negativt forhold til skolen, basert på en serie nederlag. Det er derfor et paradoks at man har sett at bare en liten prosentandel av de elevene som oppnår kompetanse på et lavere nivå, oppnår dette etter å ha startet videregående opplæring med dette som mål. De aller fleste dirigeres fortsatt over fra ordinære løp, til løp som fører fram til kompetanse på et lavere nivå, etter at det av ulike grunner har vist seg umulig å fullføre det ordinære løpet. I følge forskning fra NIFU-Step basert på data fra Østlandet, var det i 2008 34,2 % som avsluttet videregående opplæring med kompetanse på ”lavere nivå”. Bare 0,56 % startet imidlertid på et planlagt løp mot delkompetanse (Markussen m.fl. 2008 side 31).

Mye arbeid i satsing mot frafall, og i årene etter denne satsingen, har fokusert på det faktum at overgangene i utdanningsløpet er kritiske punkter, som for en del elever utløser frafall. ”Det trettetårige opplæringsløpet”, som det stadig oftere snakkes om, er ikke et sammenhengende løp. Tvert imot minner det fortsatt litt om eldre tiders jernbanenett, der ulike land hadde ulike sporvidde, og det derfor ikke var problemfritt å ta tog fra ett land inn i et annet.

Skolestart og overgangen mellom ulike skoleslag, mellom grunnkurs og videregående kurs, og mellom skole og lærebedrift, var derfor et sentralt innsatsområde for mange deltakere i Satsing mot frafall. Tilpasset start for de som trenger det, er noe man fortsatt arbeider med. Ungdom i vekst kan på en måte oppfattes som et prosjekt som tar tak i dette, ved å gi elever fra ungdomsskolen som fortsatt ikke er moden for videregående skole, muligheten til et ekstra år.

En del av dette arbeidet dreide seg om bedre å benytte erfaringer fra ungdomsskolen ved start i videregående skole. Forskning har vist at man ser faresignalene knyttet til frafall allerede i ungdomsskolen, og at man der med rimelig grad av sikkerhet kan identifisere elever som står i fare for å velge bort videregående opplæring. Disse erfaringene er det viktig å kunne nyttiggjøre seg i forebygging når elevene skifter skole. Noen elever trenger å bli ”løftet over i videregående skole”, som noen av våre informanter beskrev det, og slik UiV gjør det gjennom sitt alternative mellom-år.

I mange fylker ser vi at man i perioden etter Satsing mot frafall har arbeidet videre med dette. Samtidig opplever fortsatt noen dette som problematisk. Utveksling av informasjon må skje på måter som ikke virker stigmatiserende, eller bryter med forvaltningsloven. Elever skal få lov til å begynne videregående skole med blanke ark, uten en tung ryggsekk av dårlige erfaringer fra ungdomsskolen.

Likevel mener mange at ønsket om ”blanke ark” er urealistisk, da den eventuelle ryggsekken fra ungdomsskolen er der uansett. Det man vinner ved å ha slik informasjon om elevene, overgår klart ulempene, mener mange av de som arbeider med dette. Mye viktig arbeid er derfor gjort for å utvikle nettverk og samarbeidsrutiner mellom ungdomsskoler og videregående skole, nettopp for å muliggjøre målrettet, tidlig forebygging her. På den måten slipper man å bruke et halvt skoleår på å famle i blinde, og la elevene i faresonen etablere en ny historie preget av nederlag og manglende mestring, knyttet til sin nye skole. Når en ny dårlig relasjon til skolen er etablert, fraværet har blitt høyt og prestasjonene dårlige, er det i mange tilfeller for sent å starte forebygging. For å muliggjøre tidlig respons, er man avhengig av å vite hvem denne responsen primært skal rettes inn mot. Tidlig reaksjon forutsetter at man har et kunnskapsgrunnlag som muliggjør å komme tidlig inn.

Mange tiltak i Satsing mot frafall hadde som mål å skape nærværsfaktorer gjennom å bygge en bedre skolehverdag for elevene. Fokus på tilpasset opplæring, for på den måten å skape mestringsopplevelser, var en viktig bestanddel i mange lokale prosjekter. Tydelige rammer for skolehverdagen var også en del av dette; rammer som gir både trygghet og motivasjon, basert på klare grenser, synlighet, normer og ”folkeskikk”, arbeidsdisiplin etc. Målet var å skape struktur i læringssituasjonen, noe som gir trygghet og større mulighet for mestring. I de deler av landet der dette er en viktig del av årsakskomplekset rundt frafall, arbeidet mange også aktivt med borteboerproblematikken. Dette griper fatt i det vi har omtalt som grenseflaten mellom elevens liv i og utenom skolen, og søker altså å etablere nærværsfaktorer i elevens liv utenfor skoleporten.

Mange av våre informanter har påpekt at det her er nødvendig å planlegge alternative veier mot mange ulike mål. Dette handler ikke bare om ”kompetanse på lavere nivå” – for en del av målgruppa er heller ikke det et realistisk mål på kort sikt. Noen elever er der at de i første rekke ikke kan sette seg som mål å nå en formell fagkompetanse. Det denne gruppen primært trenger, som et skritt på veien mot en plass i arbeidslivet, er grunnleggende arbeidslivskunnskap, kunnskap om hva som kreves for å kunne delta i arbeidslivet. Holdninger og grunnleggende sosiale ferdigheter er her sentralt. Noen av våre informanter fra Satsing mot frafall snakket om behovet for ”opplæring av ufaglærte”. UiV befinner seg på mange måter her i tiltakskjeden; deres mål er å gi grunnleggende arbeidslivskunnskap, sosiale ferdigheter og motivasjon.

Noen elever trenger åpenbart opplæringsalternativer utenfor skolen for å nå sine planlagte mål om kompetanse. Her kan det være tale om alt fra at elevene får noen timer alternativ opplæring i uken, til at større deler av hele opplæringsløpet blir lagt utenfor skole. I tillegg vil det alltid være en gruppe som ikke vil nå formell kompetanse innenfor skolens rammer, og disse må også sikres en verdig vei til meningsfylt inntektsgivende arbeid. Når elever velger bort skole/opplæring, og årsaken åpenbart er at han/hun ikke passer inn i ordinær klasseromsbasert undervisning, opplever mange det som problematisk hvis de må løse dem tilbake inn i en skolesituasjon som fortsatt oppleves som problematisk. Dette fører mange ganger til gjentatte bortvalg/fracfall. Her finner vi også UiV, der den alternative læringsarenaen nettopp er ett av de sentrale elementene i arbeidet. UiV tar sikte på å nå elever som oppfatter skolen som så problematisk at alternativer innenfor skoleporten ikke oppfattes som reelle. De alternative læringsarenaene i UiV finner vi dels i prosjektets egne lokaler i Orklahallen og dels på lokale arbeidsplasser, i lokale bedrifter.

Erfaringene viser at det ikke finnes en god modell i samspillet skole – bedrift. Dette krever betydelig grad av fleksibilitet i forhold til bedriftenes forutsetninger og elevenes individuelle behov. Dessuten trenger man ildsjeler her; folk som bryr seg; både i skole, men kanskje mest i bedrifter. De må kunne kommunisere godt med ungdommen, og de må ønske å få til noe. Vi tror at det i mange tilfeller vil være nødvendig å ha et nettverk av støttespillere/mentorer, uavhengig av bedriftene, som kan fungere som støttenettverk for disse elevene. Å finne de rette menneskene til å fylle denne mentorrollen, disse oppfølgerne og personlige assistentene som mange i målgruppen trenger, er i mange tilfeller en utfordring, en utfordring som vi ser at UiV har tatt tak i, og åpenbart også langt på vei har lyktes med å møte.

Det må være et mål at hver skole skal ha et relativt fast nettverk av bedrifter og opplæringskontorer de samarbeider med, som støttespillere i karriereplanlegging og for elever som trenger alternativer til klasserommet. I det daglige i bedriften er det en fordel at eleven har en fast mentor som kan gi den støtte og opplæring som er nødvendig.

Så langt har vi i hovedsak sett på tiltak som retter seg mer eller mindre direkte mot elever som har sluttet eller står i fare for å slutte. I tillegg har man i arbeidet mot frafall også i stor grad arbeidet med systemtiltak, i forebygging og oppfølging av frafall.

Mange i Satsing mot frafall fremholdt at kompetanseheving på mange områder er et nødvendig fundament for det videre arbeidet. Frafallsproblematikken er kompleks og sammensatt, og krever kompetanse på en rekke områder. Som en følge av dette satset mange bevisst og målrettet på en rekke kompetansehevingstiltak. Når det gjelder hvem som var målgruppen for slike kompetansehevingstiltak, var det vel særlig rådgivere og personale fra oppfølgingstjenesten som i utgangspunktet ble omfattet. I tillegg satset flere på skolering av kontaktlærere, med fokus på deres viktige rolle i forebygging av frafall. Kontaktlæreren er på mange måter en nøkkelaktør i dette arbeidet, som ”frontlinje-aktøren” i forhold til eleven. Skoleledere og faglærere er grupper som i mindre grad ble fokusert i kompetanseutviklingsarbeidet. Her ligger det etter vår mening en utfordring i det videre arbeidet.

Hvilken kompetanse var det som særlig ble etterlyst? For det første var mange opptatt av mer kompetanse på det å utvikle evne til å ”se eleven”, se faresignalene, ”symptomene” på frafall, og kunne handle på bakgrunn av dette. Dette ble av mange framhevet som mer nødvendig enn spesifikk fagkompetanse. I forlengelsen av dette etterlyste noen også bedre kunnskaper om psykiske problemer, siden dette er en del av problemkomplekset for en stor andel av frafallsgruppen. Kompetanse om minoritetsspråklige, kulturforståelse osv, ble også etterlyst av mange. Knyttet til rådgiverens rolle, så man kanskje særlig behovet for kompetanse rundt karriereplanlegging, arbeidslivskunnskap og det vi kan kalle veiledningskunnskap, kunnskap om ”hvordan å gjøre valg”.

Et svært viktig element i arbeidet mot frafall, handler om å bygge opp brede, sammensatte støttenettverk rundt elevene. Disse nettverkene må bestå av personer med ulike kompetanse og ulike roller, som sammen kan bidra til å gi eleven synlighet og muligheten til å oppleve nødvendig mestring i og utenom skolehverdagen. Tett oppfølging er også av sentral betydning i dette. I UiV er dette også sentralt, elevene følges svært tett, og blir sett.

Fraværsfaktorene finner vi i og utenom skolen og nærværsfaktorer må på samme måte etableres i og utenom skolen. Et viktig element i arbeidet med Satsing mot frafall var derfor mange steder å etablere nettverk også mellom skolene og aktører utenom skolene. Disse beredskapsnettverkene må fungere på tvers av etater og profesjoner, og sørge for at man har den nødvendige kompetanse tilgjengelig når behovet oppstår. Slik vi ser det, har UiV et slik nettverk mot det lokale hjelpemiddelapparatet i regionen, og mot skolene.

Foreldre/foresatte er et sentralt ledd i støttenettverket rundt eleven, og tiltak som kan bidra til økt foreldreinvolvering var derfor viktig. Viktig arbeid ble utført med sikte på å lage systemer og arenaer for foreldremedvirkning, for å dra foreldre tettere inn i oppfølging av egne barn, og for å utnytte foreldregruppens store kompetanse bedre. Samspillet med foreldrene vektlegges også av sentrale aktører i UiV.

Den kanskje viktigste suksessfaktoren i arbeidet mot frafall, er forankring på ulike nivåer. For det første må dette arbeidet forankres hos skoleleder. For det andre er det en fordel hvis skoleeier er aktivt inne i arbeidet. Dette bidrar til å løfte arbeidet opp over enkeltskoler, bidrar til erfaringsutveksling mellom skoler, gir kontinuitet og kvalitetssikring i arbeidet. For det tredje må arbeidet forankres solid i skolens og skoleeieres planapparat. UiV ser ut til å være solid forankret i ledelsen i de involverte kommunene. Hvor sterkt prosjektet har vært forankret i skolene i regionene, er mer usikkert.

Det er nødvendig at arbeidet forankres klart i lokale behov og problemer. Lokal forankring gir lokalt eierforhold til både problem og tiltak. Her er bedre registreringsrutiner og statistikk viktig. Slik dokumentasjon kan bli et grunnlag for lokal tiltaksutvikling.

Det er viktig at arbeidet blir preget av tiltakskjeder, der ulike tiltak på ulike nivå og punkter i opplæringsløpet møter ulike utfordringer og blir sett i sammenheng. Enkeltstående tiltak har langt mindre effekt for det totale frafallet enn bevisst utformede tiltakskjeder, fra ungdomsskole og ut gjennom videregående skole.

Som vi ser har UiV hatt ambisjoner om å gripe flere av de utfordringene vi her har skissert. Sentralt i arbeidet i UiV har vært å skape mestingsopplevelser for deltakerne. Mye vekt har blitt lagt på å gjøre deltakerne i stand til å gjøre bedre valg. Man har også grepet fatt i overgangsproblematikken gjennom å gi deltakerne ett ekstra år før videregående skole. Sentralt i dette har vært bruk av alternative læringsarenaer og tett oppfølging av deltakerne.

UiV kan altså sees som et ledd i et alternativt løp, et avvik fra normalmodellen for de som trenger det, for å øke sjansen til senere å fullføre et løp mot kompetansemål.

2.2 Tiltaksmangfold og suksesskriterier

Ungdom i vekst er selvsagt ikke alene i sitt slag. I tråd med det store fokus på høyt frafall i videregående skole, og den økte risiko for marginalisering i arbeids- og samfunnsliv dette ser ut til å medføre, er det en rekke steder satt i gang omfattende prosjekter som har som formål å fange opp ungdom som står i fare for å falle fra. Mange slike prosjekter innebærer ulike former for samarbeid mellom NAV og de fylkeskommunale opplæringsmyndigheter. Oppfølgingstjenesten (OT) og lokalt næringsliv er mange steder også aktive medspillere i slike tiltak (Bungum og Buland 2009, Bungum og Buland 2010).

På oppdrag fra NAV gjennomførte Rambøll sommeren 2009 en kartlegging av slike ungdomstiltak som er nevnt over, der NAV er prosjektdriver eller prosjektpartner (Rambøll 2009). Målgruppen for denne studien var tiltak for ungdom i alderen 15-24 år, der hensikten var å begrense økningen i antall unge som sliter med overgangen fra utdanning til arbeidsliv.

Rambøll kategoriserer i sin kartlegging tiltakene som ”direkte arbeids- eller utdanningsrettede”, ”midtterskeltiltak” og ”lavterskeltiltak”. Utgangspunktet for denne inndelingen er tiltakenes målsettinger; direkte arbeids- eller utdanningsrettede tiltak er klart kompetansegivende tiltak med

et klart mål om at deltakerne ved avslutningen av tiltaket eller kort tid etter skal være tilbake i arbeid eller opplæring.

”Lavterskeltiltak” fokuserer mer på å bygge grunnleggende ferdigheter gjennom daglig mestring, før arbeid eller arbeidsrettet aktivitet er et tema. Å utvikle en ”normal” døgnrytme, sosial omgang med andre etc, kan her være sentrale ”kompetansemål”. ”Midtterskeltiltak” kombinerer disse tilnærmingene, men er klare på at veien til arbeid eller opplæring fortsatt kan være lang.

Mange av tiltakene Rambøll kartla, var også kombinasjoner av disse, der man startet på et relativt grunnleggende nivå, med basale mestringsaktiviteter og sosial trening, men gradvis hevet terskelen etter hvert som deltakerne var modne for det.

Ut i fra denne klassifiseringen, vil vi beskrive Ungdom i vekst som et i utgangspunktet lavterskeltiltak, men med relativt stor grad av fleksibilitet, der arbeidsrettede aktiviteter tidlig kommer inn, både i egne lokaler og hos andre. Man har også søkt å heve ambisjonene, ved å innføre klarere undervisningstiltak. Preget av også å være ”skole” har dermed blitt klarere, selv om man ikke opererer med klare lærings- og kompetansemål. Etablering av mestringsfølelse og motivasjon er fortsatt det primære.

Kartleggingen gjennomgår til sammen 71 ulike prosjekter, 7 ”lavterskeltiltak”, 31 ”midtterskeltiltak og 33 direkte utdannings- og arbeidsrettede tiltak. På grunnlag av dette peker man på noen sentrale suksesskriterier. Tett individuell oppfølging er ett slikt suksesskriterium. I tillegg framheves tverrfaglighet, individuell tilpasning og tilrettelegging som nødvendig for å oppnå gode resultater. Av tverrfaglig eller tverretattlig samarbeid fremhever kartleggingen samarbeid mellom NAV og skole og eventuelt også OT som viktig for å kunne gi deltakerne et helhetlig og tilpasset opplegg som øker sjansene for å komme tilbake til skole eller i arbeidsrettet aktivitet. Dessuten sier kartleggingsrapporten at:

”Helhetlig tilnærming og fokus på sammenhengen mellom de kontekster ungdom opererer innenfor, både skole, fritid og hjem, oppgis som svært sentralt, i tillegg til tidlig intervensjon og forebyggende arbeid der NAV og den aktuelle skolen samarbeider før ungdommen har falt ut av videregående opplæring. I tillegg fremheves det som viktig at en forsøker å etablere ubyråkratiske strukturer og å bygge ned etatsskillene for å sikre at målgruppa ikke må vente for lenge på å komme i meningsfylt aktivitet, og at det er lav terskel for å ta kontakt både fra ungdommenes og samarbeidspartners side.”

Kartleggingen framhever dessuten prosjekter/tiltak som arbeider målrettet med å tilbakeføre målgruppa til utdanning eller arbeid, som har etablert fungerende samarbeidsstrukturer med arbeidsgivere og/eller lokalsamfunn, som finner sted innenfor alternative kontekster eller som skiller seg ut ved alternative aktiviteter eller metodikk. Praksisnærhet og samarbeid med arbeidsgivere er svært viktig og positivt i arbeidet. Kartleggingen viser også at mange arbeidsgivere er positive til å ta inn ungdom i arbeidspraksis og på sikt ordinært arbeid, men at tett oppfølging fra NAV og andre aktører er viktig, særlig i innlednings- og overgangsfaser.

Også her er en viktig problemstilling spørsmålet om dette arbeidet bør skje innenfor ordinære rammer, i dette tilfelle innenfor NAVs ordinære aktivitet, eller organisert som særskilte, segregerte tiltak. Om dette sies det i rapporten bl.a.:

”Kartleggingen har vist at en stor del av arbeidet for målgruppa legges inn i det ordinære arbeidet i NAV snarere enn å prosjektorganiseres. Det viser seg å være en rekke positive ringvirkninger med en slik organisasjonsform. I sær har vi sett at dette kan bidra til å skape en nødvendigkontinuitet i arbeidet, samt etablering av faste strukturer for samarbeid

og sikre innsats for målgruppa. Likevel ser vi at det er mange initiativer og målgrupper som konkurrerer om ressursene i et NAV-kontor, og arbeid med målgruppa kan stå i fare for å nedprioriteres. Det sistnevnte vil således være et argument for prosjektorganisering av arbeidet rettet mot ungdom.”

Dette er etter vår mening en klar parallell til skolens arbeid med disse gruppene, som for eksempel UiV, der vi også kan se de samme argumentene knyttet til hvor tett koblet til skolens ordinære virksomhet dette bør være.

Om arenaene for tiltakene, altså hvor de rent fysisk blir gjennomført, sier kartleggingen blant annet følgende:

”Et kanskje ikke like fremtredende – men viktig – suksesskriterium er at tiltakene finner sted på litt ”nøytral” og ”trygg” grunn, dvs. utenfor NAV-kontoret eller annet etatskontor. En del informanter fremhever nærhet til skolen som viktig og at det slik sett kan fungere godt om tiltaket finner sted på eller i fysisk nærhet til skolen, i alle fall i de tilfellene hvor målet er tilbakeføring til skolen. I andre tilfeller fremheves det nettopp som et suksesskriterium at tiltaket ikke er fysisk knyttet til skolen, men finner sted i alternative, og for deltakerne ofte mer inspirerende, omgivelser.”

Dette spørsmålet er som vi skal se videre, sentralt i mye arbeid med denne målgruppen. Også i UiV er dette et sentralt spørsmål. Prosjektet har som vi ser vært organisert eksternt, borte fra skolen. Andre prosjekter har valgt andre, mer integrerte løsninger, og noen har benyttet begge modeller. Et eksempel på det sistnevnte skal vi presentere kort nedenfor.

2.3 APO i Akershus – et eksempel

I 2007-2008 gjennomførte SINTEF en evaluering av APO (Arbeid, Produksjon og Opplæring) i Akershus (Buland og Dahl 2008). Dette tiltaket er ikke direkte sammenlignbart med UiV, men siden målgruppe, målsettinger og en del grunnleggende problemstillinger er delvis de samme, vil vi her kort presentere noen hovedpunkter fra dette.¹ Utplassering og opplæring i bedrift var det sentrale element i dette. I løpet av 80- og 90-årene ble tilbudet utviklet og spredt til flere videregående skoler i Akershus fylkeskommune, som en egen retning for tilrettelagt undervisning, og en del av det faste tilbudet i videregående skole. Dette ble organisert dels integrert i ordinær skole, og som egne, segregerte tilbud.

Ett av de ”segregerte” APO-tilbudene ble organisert ved Nesodden videregående skole, avdeling Frogn. Her arbeidet man i flere år i egne lokaler. Senere ble dette tilbudet samlokalisert med nye Frogn videregående skole. Denne samlokaliseringen hadde både positive og mindre positive sider. Skolen fikk lokaler i en helt ny og moderne skole, noe som betydde et klart framskritt. Samtidig gikk man glipp av den relativt skjermede tilværelse man hadde hatt da man var ”herre i eget hus”, med lite byråkratisk ledelse. Det er også vanskeligere å ha oversikten over elevene i en vesentlig større skolebygning. En utfordring med den nye organiseringen var knyttet til at deler av elevgruppen slet med problemer av typen sosial angst og lignende. For dem kunne det være en fordel med den mer skjermede tilværelsen APO hadde i egne lokaler. På den andre siden så det ut som om lokaliseringen var med på å ”normalisere” APO ytterligere, og synliggjorde det som et ordinært alternativ til de tradisjonelle veiene gjennom videregående opplæring.

¹ Se også Bruu (2002) for en gjennomgang av erfaringer med APO. Erfaringene fra en annen type praksisbasert videregående opplæring for en relativt tilsvarende målgruppe er oppsummert i Buland m.fl. (2004)

Evalueringen konkluderte med at det er mye som taler for at denne gruppen elever i mange tilfeller trenger en viss grad av skjerming fra ordinær skole. Det så ut som om det var en fordel for mange elever som var i en sårbar situasjon, at de hadde mulighet til å skjerme seg fra en ordinær skolehverdag, i alle fall i perioder. Ved lokalisering av slike tilbud integrert i ordinær skole, er dette en problemstilling som må tas på alvor.

Målgruppen for APO var og er ungdom mellom 16 og 21 år som:

- Trenger et modningsår for å finne ut hva de vil satse på, jobb eller utdanning
- Ønsker å fullføre moduler eller hele fag og få arbeidsliverfaring
- Ønsker et år som kan motivere til videre skolegang eller arbeid
- Ønsker/trenger et alternativt løp til fag/svennebrev eller et kompetansebevis.

I deltakergruppen finner man ungdom med et bredt sammensatt problemområde; fra generell skoletrøtthet, sosial angst, tilpasningsvansker, rus, ADHD etc. Gruppen er svært heterogen, både med hensyn til problemer, ressurser og utfordringer i opplæringsløpet. Felles for dem er at de må ha en helsetilstand som gjør det realistisk å klare et undervisningsopplegg med 50 % i bedrift.

Deltakelse på APO ved Frogn videregående skole var åpenbart en viktig faktor både for at mange av de tidligere deltakerne var i jobb og for at de er fornøyd med tilværelsen på det tidspunkt de besvarte evalueringens spørsmål.

En høy andel av tidligere deltakere var i jobb etter å ha vært deltakere på APO. 67 % av deltakerne var ved evalueringstidspunktet i lønnet arbeid, 2 % jobbet i egen virksomhet og 3% var i jobb med trygd. 12 % av de tidligere deltakerne var fremdeles i skole eller opplæring. 84 % av de tidligere deltakerne var altså innenfor det som ledelsen for APO definerte som vellykket resultat. Videre mente 82 % av de tidligere deltakerne at APO hadde vært svært viktig eller noe viktig for deres livssituasjon. Et klart flertall mente også at den oppfølgingen de fikk som deltakere var tilstrekkelig for å skulle oppnå et godt resultat.

Fundamentet i APO-modellen er bruken av "Opplæring i bedrift" som pedagogisk metode. Å finne alternativer til klasserommet som læringsarena, er svært viktig for målgruppen. Det negative forholdet til skole som mange av ungdommene har, er i svært mange tilfeller nettopp basert på at eleven opplever frustrasjon over tradisjonell, teoretisk og tekstbasert klasseromsundervisning, den slags undervisning som fortsatt dominerer det aller meste av det 13-årige opplæringsløpet. Situert læring i praksisfelleskap er med på å gjøre opplæringen relevant, og mindre fremmedgjort for eleven, enn det tradisjonell teoretisk klasseromsbasert opplæring gjør. Dette er jo nettopp en av fordelene med bedriftsbasert opplæring. Samtidig er denne elevgruppen ikke klar for å gå inn i et ordinært løp som lærling i bedrift. APO blir da et redskap som kan hjelpe, som kan løfte en gruppe elever som trenger det, over i en mer positiv utvikling enn de ellers ville ha opplevd. Gjennom deltakelse i APO tilegner elevene seg kunnskap, både teoretisk og praktisk. Minst like viktig er det at undervisningsopplegget bidrar til å gi dem større innsikt i egne sterke og svake sider, og i arbeidslivets krav og muligheter, noe som gjør dem bedre i stand til å ta viktige valg i livet sitt. De får større sjøltillit gjennom å oppleve mestring, de lærer å arbeide, og de lærer å gjøre valg. I forhold til UiV ser vi at læringen i bedrift her er mer sentralt. I UiV er fokus mye sterkere på at opphold i bedrift skal gi motivasjon og gode opplevelser med mestring i praktisk arbeid enn med direkte læring. Samtidig legges det også i UiV vekt på at deltakerne gjennom praktisk arbeid skal tilegne seg grunnleggende ferdigheter og kjennskap til arbeidslivet.

Tett oppfølging, både i bedrift og skole, er åpenbart en viktig suksessfaktor i opplæringsmodellen ved APO. Eleven får for det første en egen fadder i bedriften, en fast person som har ansvar for å følge opp, instruere og støtte eleven. Denne fadderens oppgaver kan variere fra ren opplæring i faget, til sosial trening, motivasjon og generell støtte. De fleste, både ved skolen og i bedriftene

framhevet dessuten motivasjonen som den viktigste suksessfaktor i arbeidet. Så lenge eleven er motivert, er det meste mulig. Der motivasjonen derimot manglet, var det vanskeligere å gjennomføre et vellykket opplæringsløp. Mye innsats ble derfor lagt ned i det å skape motivasjon og finne de rette interessene som kunne gi eleven den nødvendige gnisten til å gjennomføre. Å skifte fag eller bedrift, der eleven åpenbart hadde havnet på feil hylle, ble derfor gjort når man så behovet for det. Fleksibilitet og tilpasning var sentrale suksessfaktorer.

Ikke minst trenger man lærere med velutviklet menneskekunnskap, med nettopp de evnene til å se eleven som mange etterlyste som et sentralt element i Satsing mot frafall. Dette er slik vi ser det også et sentralt element i arbeidet i UiV. Tett kontakt, tett oppfølging, stor grad av synlighet er nøkkelord for arbeidet ved UiV, som det er i APO.

2.4 Integrert og/eller segregert?

Et sentralt spørsmål i debatten rundt tiltak av denne typen, dreier seg, som vi også ser i eksemplet APO, om hvorvidt de bør være integrert i vanlig skole, tett koblet til den normale skoledagen, eller om det er mest hensiktsmessig med segregerte tiltak, altså tiltak organisert fysisk utenfor ordinær skole. Også i UiV er dette et spørsmål som har blitt reist av ulike aktører, og der ulike aktører har gitt ulike svar. Det vi har omtalt av tiltak i avsnittene over, belyser fordeler og ulemper med begge løsningene.

Tilhengerne av segregerte løsninger i arbeidet har blant annet argumentert for at mange unge i målgruppen nettopp opplever skolen som en del av problemet. Skolen assosieres av mange med nederlag, manglende opplevelse av mestring, mobbing osv. Å organisere tiltak for disse i skolen vil dermed kunne oppleves som en barriere; når skolen er problemet, er ikke løsningen mer skole.

Tilhengerne av integrerte løsninger har argumentert for at segregering skaper ytterligere stigmatisering og isolasjon i forhold til det som er målet med arbeidet, å lede målgruppen tilbake i målrettet opplæring. Organisering i skolen gjør det også lettere å utnytte skolens ressurser til nytte for arbeidet. Videre har det fra noen blitt framhevet at segregerte løsninger innebærer en ansvarsfraskrivelse fra skolens side. Gjennom å la slike tilbud skje utenfor skolen, har skolen selv sluppet å gjøre nødvendige tilpasninger til sitt eget opplegg, slik at det også der blir større plass for elever med forskjellige behov.

I den andre rapporten fra evalueringen av spesialundervisningen i norsk skole, som en del av evalueringen av Kunnskapsløftet, sammenfatter NIFU-Step (Markussen m.fl. 2009) hovedfunnene fra tidligere forskning med at elever som får spesialundervisning eller ekstra hjelp og støtte i ordinære klasser, oppnår bedre resultater enn de som får spesialundervisning i spesielle klasser, adskilt fra de som ikke får det. Det sies også at forskning har vist at vel så viktig som spørsmålet om segregert/integrert, er spørsmålet om skolene har et høyt pedagogisk og didaktisk forhold til sin spesialundervisning, og at elevene får nødvendig, tett oppfølging. Innenfor eller utenfor er muligens ikke alltid den avgjørende dimensjonen?

Evalueringen av spesialundervisning i Kunnskapsløftet viser at troen på segregerte løsninger står sterkt blant lærerne. De fleste lærerne i NIFU-Steps materiale mener at spesialundervisning i egne klasser gir bedre faglige resultater enn i ordinære klasser. Når man sammenligner ellers like elevgrupper finner Markussen et al (2009) at elever som får spesialundervisning eller ekstra oppfølging i ordinære klasser, får klart bedre karakterer i vg1 enn elever som er organisert segregert, i egne klasser. Denne effekten er så sterk at evalueringen konkluderer med at omfanget av segregerte klasser for spesialundervisning i norsk skole i dag, er for stort. Evalueringen sier imidlertid også, basert på sine kvalitative intervjuer med at både segregerte og integrerte løsninger har sine fordeler og ulemper: begge løsninger produserer både suksesser og fiaskoer.

Objektet for NIFU-Steps evaluering er ikke direkte sammenlignbart med UiV. Målgruppen i UiV er langt mer spisset, og ikke minst er målsettingene andre. Vi er i tvil om hvorvidt det er riktig å betegne UiV som ”spesialundervisning” i egentlig forstand; dette tiltaket bærer i større grad preg av å være et motivasjonsbyggende tiltak, enn et undervisningstiltak. UiVs mål handler ikke om ordinære læringsmål og karakterer, eller om progresjon i videregående opplæring, men tar sikte på å nå elever som trenger et motiverende tiltak for i det hele tatt å gå inn i et opplæringsløp med ordinære læringsmål. UiV er dermed ikke en egentlig del av videregående opplæring, da man ikke har målsettinger om å nå læringsmål fra videregående skole i løpet av året i UiV.

Likevel mener vi at analysen til Markussen m.fl. må tillegges vekt også i forståelsen av UiV. Blant annet viser dette at man må være nøye ved utvalg av elever til deltakelse i et tiltak som UiV. Slike tiltak kan nok være det rette for noen, med de rette behov, men er ikke et tilbud for alle som sliter. For noen vil deltakelse i ordinær videregående skole, med nødvendige støttetiltak, være bedre. Individuell vurdering av behov vil være nødvendig.

3 Kommunenes motivasjon for deltakelse i Ungdom i vekst

Årsakene og veien fram til at kommunene har blitt med i prosjektet Ungdom i vekst er ulike. I og med at ordførerne i kommunene har et stort ansvarsområde, presiserer de at de ikke har fullstendig oversikt over frafallsproblematikken i kommunen og at de kjenner til UiV først og fremst gjennom møtene i styringsgruppa. De peker også på at de selv ikke er pedagoger, og ikke vil legge seg bort i det pedagogiske. Ikke alle var ordførere da tiltaket kom i gang, men tankene deres rundt hvorfor de ønsker at disse ungdommene skal inn i Ungdom i Vekst er likevel viktige.

I den ene kommunen la vår informant vekt på at årsaken til deres engasjement i UiV var at de så at de hadde en betydelig gruppe ungdommer som slet veldig i skolen. De møtte ikke opp på videregående skole, og de droppa etter hvert ut av opplæring. Det som utløste deltakelsen i UiV var at de hadde noen ungdommer som hadde store sammensatte problem, så da de fikk tilbud om å være med takka de ja.

En annen kommune var mer lunken i starten og mente at dette var et fylkeskommunalt ansvar. Samtidig mente de at det viktigste var at disse ungdommene fikk et tilbud, og dermed ble de enig om å være med å ta ansvar, gjennom UiV.

En tredje kommune mente i utgangspunktet at de ikke hadde hatt noe stort problem med frafall. Likevel så de UiV som et veldig godt tilbud for de som ikke klarer å tilpasse seg ordinær undervisning. I og med at de betaler sin del av driftsutgiftene, så har de mulighet til å få med ungdommer i UiV, og den tryggheten synes de er god å ha. UiV ble for dem altså mer en forsikring mot en utfordring de fryktet å få i framtida.

Det ble også fra disse informantene sagt at det er for mye teori i skolen, og at dette er en medvirkende årsak til frafall. Med en knapp lærerressurs trodde man det ville være vanskelig å fange opp de elevene som viser tegn til å falle fra i skolen. Man hadde altså ikke tillit til at skolen kan løse dette problemet integrert i vanlig virksomhet. Manglende oppfølging fra Oppfølgingstjeneste ble også nevnt av noen, men ikke utdypet noe nærmere.

En motivasjon for de deltakende kommunene har også vært at dersom elevene dropper ut av skolen og ikke finner seg noe å gjøre, risikerer de å bli sosialklienter. Det viktigste momentet her har likevel ikke vært at man skal unngå at ungdommene blir utgiftsposter, men at man evner å fange opp den enkelte, før de glir inn i en marginalisert situasjon.

4 Om ungdommene som har deltatt på Ungdom i vekst

I arbeidet med å finne ut mer om ungdommene har vi gjennomført et gruppeintervju med deltakerne fra skoleåret 2008-2009 samt at vi har gjennomført en spørreundersøkelse (se vedlegg) til i utgangspunktet samtlige tidligere deltakere ved Ungdom i vekst. I forbindelse med utlevering og innhenting av spørreskjemaene har vi samarbeidet med medlemmer fra styringsgruppen og ansatte ved UiV.

4.1 Start og gjennomføring av Ungdom i vekst

Vi har blitt opplyst om at man med sikkerhet kjenner til at 12 av ungdommene hadde sakkyndig vurdering fra PPT da de startet i UiV. Hvem som hadde sakkyndig vurdering og hva ungdommene var utredet for har vi ikke fått kartlagt.

Av de 18 ungdommene vi har fått svar fra, var det 10 av dem som starta på UiV fra første skoledag det skoleåret de gikk der, 3 ungdommer starta først etter en til fire uker mens 5 av ungdommene starta først etter en måned eller senere i skoleåret. Av de 8 som ikke begynte første skoledag, hadde 6 av dem starta på videregående, mens to gjorde ingenting på daværende tidspunkt. 15 av de 18 har fullført skoleåret ved UiV, to har sluttet på grunn av tilbud om arbeid mens en ikke begrunner avbruddet.

Hvorfor ungdommene ville starte på UiV varierer. Ett av spørsmålene våre var: Hvorfor søkte du deg til Ungdom i vekst? Her kunne ungdommene krysse av for flere alternativ.

13	Jeg var lei av skole / jeg var skoletrøtt
4	Jeg kom ikke inn på førstevalget på videregående skole
6	Jeg trengte et pauseår
6	Jeg var usikker på hva jeg ville velge på videregående
3	Jeg ville unngå mobbing

Det som går igjen hos de aller fleste, er at de var lei av skolen, og fem av disse svarer også at de trenger et pauseår. Noen begrunner det med at de ikke kom inn på førstevalget eller var usikre på hva de ville velge på videregående. Det er også viktig å merke seg at hele tre av ungdommene ønsket å delta på UiV for å unngå mobbing.

På spørsmål om hvem som har påvirket dem til å velge UiV får vi også svært ulike svar. Halvparten svarer at rådgiver har påvirket dem, det være seg rådgiver på ungdomsskolen eller videregående for de som allerede hadde startet der. Videre har venner eller tidligere deltakere påvirket flere. I tillegg blir lærere nevnt og også ansatte ved UiV. Søsken, foreldre eller ”ingen, det var mitt eget valg” får et avkryss hver.

4.2 Ungdom i vekst sin påvirkning på ungdommene

Ungdom i vekst har påvirket ungdommene på ulike måter. Om påvirkningen til valg av videre skolegang og utdanning svarer ti at de ble motivert for videre skolegang (dette er interessant sett opp mot at hele 13 var skoleleie etter ungdomsskolen), tre ble sikrere på førstevalget sitt på videregående skole som de allerede hadde valgt, mens seks sier at UiV fikk dem til å endre førstevalget. Tre ungdommer sier at det ikke har påvirket dem på noen måte eller at de ikke vet hvordan det har påvirket dem. I tillegg blir det nevnt av enkelte at de etter UiV har sluttet å skulke så mye og at de har blitt sterkere på egne valg.

UiV har også påvirket dem på et mer personlig plan. Tolv svarer at de har blitt tryggere på seg selv, åtte har fått oppleve at de duger, ti sier de har fått bedre selvtillit og åtte sier at de har lettere for å få kontakt med folk. Når det gjelder arbeidslivet ungdommene etter hvert skal ut i, sier ti at de nå vet mer om hva som kreves i arbeidslivet, sju har lært mer om hvordan de skal møte en arbeidsgiver og sju vet hva de vil gjøre med livene sine. En person nevner også at de har lært mer om ulike fag og yrker.

4.3 Etter Ungdom i vekst

I etterkant av UiV har ungdommenes aktiviteter variert. Tretten har gått videre på skole, fire har vært i lønnet arbeid, to har gått i lære og tre har vært arbeidsløs. Sykemelding, svangerskapspermisjon, og fengselsopphold blir også nevnt. På nåværende tidspunkt går ni på skole, fire er i lønnet arbeid, en er i lære, tre er arbeidsløs og en person skriver ikke hva han gjør.

Her skulle vi gjerne ha fått sagt noe om gjennomføringsgrad i videregående skole, men det blir vanskelig da åtte av de som har svart på spørreundersøkelsen er fra kullet skoleåret 2008-2009. Seks av disse går nå på videregående skole. Av de andre er det fire som fortsatt går på skole eller er i lære, tre som er i lønnet arbeid, men som ikke har gått noe mer på skole etter UiV og tre som har gått på skole, men som er arbeidsløs per dags dato. Begrunnelsene til de som har avsluttet skolegang, lærekontrakt eller arbeidsforhold varierer mellom oppsigelse (en), overgang til skole (en) og at man har blitt lei/bedriften var feil for meg (to).

På spørsmål om ungdommene tror de ville ha søkt videregående opplæring og eventuelt fullført denne om de ikke hadde fått plass på Ungdom i Vekst, svarer fem ”ja”, 7 ”nei”, 3 ”vet ikke” og 3 har ikke svart. I retrospekt er det selvsagt vanskelig å svare på hva man tror man ville gjort dersom noe annet enn det som skjedde hadde skjedd. Vi spurte videre om hvorfor eller hvorfor ikke. Få har begrunnet avkryssingen sin, men mange av de som krysset ”nei” kommenterte hvorfor de ikke tror de ville søkt seg til videregående skole. Noen eksempler er:

”jeg var ikke motivert nok”,

”jeg var lei av skole og følte at alle var i mot meg”,

”det var UiV som gjorde at jeg ville gå på skole videre”,

”var som sagt skolelei, dårlig selvtillit, hadde vanskelig for å ta kontakt med folk og visste ingenting om hva jeg egentlig ville ha ut av skole og livet”,

”da hadde jeg gått (linje på vgs) om igjen og endt opp med det samme (droppe ut)”,

”tviler, gått for lenge uten skole, hadde søkt arbeid”

”lang skolevei”

Fire av de atten ungdommene har altså ikke tatt noe mer skolegang etter UiV og en person har avsluttet den påbegynte skolegangen ganske tidlig. Hvilke studieretninger de har gått på videregående har vi ikke kartlagt, men av de vi kjenner til så er det yrkesfaglige studieretninger som blir nevnt. Av de seks ungdommene som svarer at UiV fikk dem til å endre valg av studieretning, har fem begynt på videregående utdanning. De fire som ikke har vært innom videregående skole etter UiV, har alle jobba og/eller jobber fremdeles.

4.4 Betydningen av Ungdom i vekst og utbytte av det alternative skoleåret

Hvor viktig Ungdom i vekst har vært for det ungdommene gjør nå, vurderer de noe ulikt. Elleve sier det har vært svært viktig, tre svarer viktig, to svarer lite viktig og to vet ikke. Siden utvalget og svarprosenten på spørreskjemaet er så lavt har vi ikke noe belegg for å se etter noen statistiske sammenhenger mellom denne vurderingen og hva de gjør nå. Åtte av de elleve som sier at UiV har vært svært viktig for det de gjør nå, går pr i dag på skole, en går i lære, en er ferdig med læreperioden og en avgir ikke noe svar på hva han gjør. De tre som svarer at det har vært viktig, går også alle på skolen.

Et oppfølgingsspørsmål til dette var hvilke andre faktorer som har vært viktige for der de er nå. Venner og familie har vært viktige for rundt halvparten av ungdommene. Rådgiver i skolen har også vært sentral for seks av dem. NAV, skolegang, lærer i skolen og PPT blir videre trukket fram av noen. Sist, men ikke minst blir navngitt lærer på UiV nevnt.

På spørsmål om hvor fornøyd ungdommene er med tilværelsen sin i dag, svarer ti at de er svært fornøyd og åtte at de er fornøyd. Her er det verdt å merke seg at ingen sier at de bare er litt fornøyd eller misfornøyd. Som et oppfølgingsspørsmål har vi spurt hvor viktig UiV har vært for ungdommenes tilværelse i dag, og her svarer ni at det har vært svært viktig, sju at det har vært viktig og to litt viktig. På spørsmål om hva som er den viktigste grunnen til at ungdommene har det bra i dag, er det ni som ikke svarer eller skriver ”vet ikke”. Noen av svarene her er verdt å trekke fram da de gir et godt bilde av betydningen av UiV for noen av ungdommene:

”Ungdom i vekst har økt min selvtillit, så derfor har jeg det bra nå”,

”Den viktigste grunnen må være at jeg har kommet meg videre på skole og har fått meg jobb innen den retningslinjen jeg går skole, bor for meg selv med samboer i en ny by. Ting jeg tviler sterkt på at jeg hadde klart uten Ungdom i vekst”

Samtidig som at UiV har vært viktig for tilværelsen til mange av dem i dag, trekker noen av ungdommene fram andre grunner til at de har det bra nå:

”ferdig med skole, har fagbrev og er nå klar for å jobbe og komme meg videre i livet og starte for meg selv med hus, jobb og familie”

”har fullført skolen”

”selvtilliten er bedre og jeg føler jeg har klart å bestemme meg for linje på videregående”

Parallellt med evalueringen av Ungdom i vekst har Rønningen (2010) arbeidet med sin masteroppgave i pedagogikk, studieretning skoleutvikling. Her er tre av ungdommene intervjuet om sin opplevelse av å være deltakere på UiV. Denne oppgaven vil i større grad kunne belyse hvilken betydning Ungdom i vekst har hatt for disse tre ungdommene og hvilket utbytte de har hatt av året. Noe av det som har kommet fram i intervjuene er betydningen av at lærerne har sett ungdommene; de føler seg anerkjent for den de er. Sammen med lærerne, som blir trukket fram som det beste ved UiV, har det vært viktig for ungdommene med et godt og trygt sosialt miljø. Noen opplever å ha normalisert hverdagen sin med mindre skulk og god oppførsel overfor både lærere og medelever. Samtidig forteller noen av ungdommene om hvor viktig det har vært å få prøve ut ulike yrker og studieretninger. På bakgrunn av dette har de blitt bedre kjent med egne evner og kvaliteter, og det har gitt dem et godt grunnlag for å ta valg om videre utdanning. Noen har også oppdaget nye studieretninger og blitt kjent med flere steder i fylket som tilbyr de studieretningene de er interessert i.

4.5 Ungdommenes vurdering av ulike sider ved Ungdom i Vekst

I spørreskjemaet ba vi også elevene om å vurdere ulike sider ved Ungdom i Vekst. Nedenfor er en tabell over de 18 ungdommenes vurdering av ulike sider ved tiltaket. De har også fått anledning til å kommentere andre sider, men få har benyttet seg av det.

	Svært dårlig	Dårlig	Sånn passe	Bra	Svært bra
Lærerne				4	14
Liten gruppe			1	5	12
De andre elevene i gruppa				9	9
At lokalene var utenom skolen			1	4	13
Praktisk arbeid		1**		6	11
Utplassering i bedrift	2 (*, **)	1	1	7	7
Hospitering på skole***	1	2	4	7	4
Klasseromsundervisningen	1	2	5	7	3
Fravær av mobbing***	1	1	1	4	10
Fysisk aktivitet / turer			2	9	7
Sosiale aktiviteter			1	5	12
Annet: ****					

*Det var ikke utplassering, hospitering eller undervisning

** De sier de ikke hadde/ikke hadde så mye av dette

***En person har ikke svart

**** Turene da vi var ute. Avslappende omgivelser med praktisk undervisning

Som det fremgår av tabellen, oppfatter de fleste av ungdommene de fleste sider ved UiV som bra eller svært bra. Oppfatningen av de personlige og sosiale aspektene, det være seg lærerne, medelevene, aktiviteter og lokalisering, er stort sett at det har vært bra eller svært bra. Spredningen i oppfatningen hos ungdommene når det gjelder klasseromsundervisning, hospitering på skole og utplassering i bedrift, er noe større.

4.6 Kjennetegn ved ungdommene i Ungdom i Vekst

I de foregående avsnittene har vi tatt utgangspunkt i svarene fra spørreskjemaene for å få fram noen sider ved ungdommene sitt forhold til og utbytte av Ungdom i Vekst og hvilken vei de har tatt i arbeid og utdanning etter UiV. Som vi ser er ikke de tidligere deltakerne i Ungdom i Vekst en homogen gruppe. Dette stemmer også overens med det inntrykket av ungdommene fra de som har hatt nær tilknytning til tiltaket ellers.

Det har vært ulike grunner til at ungdommene ble med på tiltaket, og de har hatt ulikt utbytte av det. Mange har hatt en sakkyndig vurdering fra PPT med seg inn i UiV og noen har fått det underveis. Andre igjen har ikke hatt behov for det. De fleste har startet i videregående skole etter UiV, men noen har også gått rett ut i arbeidslivet. Som vi viste i avsnitt 4.4 så vurderer ungdommene betydningen av UiV for det de gjør nå noe ulikt. Videre vurderer de mange av sidene ved UiV likt, men også her er det forskjeller.

Fra intervjuene med deltakere, ser vi også et sammensatt bilde av ungdom med ulike utfordringer. Noen fortalte om mobbing gjennom tre år i ungdomsskolen, og forventning om at dette ville fortsette i videregående, siden det stort sett var den samme elevgruppen man ville møte der. Andre fortalte om manglende mestring, frustrasjon over dårlige skolerresultat, skoletretthet og problemer med teoretiske fag i ungdomsskolen. Flere ga uttrykk for å slite med ulike psyko-sosiale utfordringer, som angst, dårlig sjøltillit osv.

5 Sterke og svake sider ved Ungdom i vekst

Hva har vært årsakene til suksesshistoriene i Ungdom i vekst? Hva er suksesskriteriene? Samtidig som det er viktig å få fram suksesskriteriene ved UiV vil vi her også vise til svake sider og punkter som man kan utvikle ved en eventuell videreføring av prosjektet. I kapittel 2.1. har vi sagt noe om erfaringer med tiltak som har som mål å få elever til å gå på skolen og gjennomføre et utdanningsløp, i tillegg til at vi har vist noen eksempler på slike tiltak og hva som ser ut til å være suksessfaktorer for å oppnå gode resultater.

5.1 Sterke sider

Flere av informantene i evalueringa utroper de **ansatte** eller lærerne ved Ungdom i vekst som tiltakets sterkeste side. Særlig blant elevene kommer dette sterkt fram, og for dem har det vært viktig at de ansatte forstår dem: *"De er som oss"*. Beskrivelsen av lærerne er at de ikke er gammeldagse, men barnslige som oss (ungdommene), samtidig som de er strenge om nødvendig. De er også kunnskapsrike. Et motto har vært å *"ta hverandre på fersken i å være god"*. I dette ligger det at ungdommene får positive tilbakemeldinger på det de gjør som er bra, og i følge ungdommene har dette vært med på å bygge opp selvtilliten deres. I starten av hvert skoleår legger de ansatte vekt på å skape trygghet og trivsel i gruppa. Sammen med elevene blir de enig om noen "kjøreregler" for hvordan de skal ha det. Respekt er her et nøkkelord. Inntrykket til de andre informantene fra styringsgruppa er også at de ansatte setter grenser og stiller krav til elevene. Det er mulig at noen av disse ungdommene har blitt sett på som et uromoment / slitasjemoment i ungdomsskolen. Ved UiV møter de en voksenperson som har tid til å lytte til dem, snakke med dem, ta dem på alvor og møte dem litt på deres premisser.

Dyktige ansatte alene er likevel ikke nok når det gjelder å skape trivsel og trygghet i gruppa. En annen viktig faktor her er **høy voksentetthet**. De to første årene var det en ansatt alene med fem ungdommer, mens de siste tre årene har tiltaket hatt to ansatte, og gruppenes størrelse har vært på rundt 8 ungdommer. En høy voksentetthet gjør at man får god tid til å ta tak i problemer når de oppstår; har det skjedd uheldige episoder har man hatt og brukt tid til å sette seg ned og snakke om hvordan denne episoden opplevdes for andre. Også det at man er sammen med disse ungdommene, og bare disse ungdommene i løpet av en arbeidsdag, gjør at man har gode muligheter til å følge opp den enkelte og bli godt kjent med den enkelte elev. At størrelsen på gruppa har vært relativt liten, trekker mange av ungdommene frem som svært positivt, da de har blitt godt kjent med hverandre. Elevene har fått mulighet til å gå ut av de rollene som de har hatt tidligere. Her kan nevnes klovnerollen og urokråka, uten at man skal si at dette gjelder hele gruppa. Gruppestørrelsen, og **samholdet i gruppa**, har også bidratt til at mange som før opplevde en hverdag med mye mobbing har sluppet dette ved UiV. Lærerne trekker her fram at alle i gruppa ikke nødvendigvis er like gode venner, men ved å vektlegge respekt og at alle skal føle seg trygge i gruppa så har man unngått de store konfrontasjonene og at noen skal føle seg utenfor.

I tillegg til at elevene blir godt kjent med to voksenpersoner som gjerne ser eleven for den han/hun er i løpet av året, så blir de også kjent med ulike studieretninger på videregående skole og med ulike yrker og arbeidsoppgaver gjennom arbeidspraksis og hospitering. På denne måten har mange av elevene blitt godt **kjent med seg selv**, de har fått bedre innsikt i hva de ønsker å jobbe med, og de vet mer om hvilke valgmuligheter de har. Flere har funnet ut at de har interesser og evner som de tidligere ikke tenkte over, og mange har derfor endret førstevalget sitt når de skulle søke videregående skole igjen. For mange av disse ungdommene har en fellesnevner vært at de har opplevd grunnskolen som svært teoritung. De har gjerne praktiske evner, og de føler at de lærer mer gjennom praktisk arbeid. Elevene har fått mulighet til å senke skuldrene, og en av årsakene til det blir forklart med at UiV ikke følger noen læreplan.

Et av de største faresignalene på kommende frafall i videregående skole er høyt fravær (Se for eksempel Markussen m.fl. 2008). Ved UiV har ungdommene som sagt fått tett oppfølging, blant annet ved at de ansatte har ringt hjem om de ikke møter opp i lokalene. Ungdommene er klar over at de har fått en unik mulighet for et aktivt venteår, og denne sjansen har mange av dem ønsket å ta vare på. Dette har vært med på å **normalisere hverdagen** for mange: De møter opp til riktig tid, de holder ut en dag og de er ikke borte fra tilbudet. Flere nevner at de derfor begynte å legge seg tidlig slik at de ikke skulle forsove seg dagen etterpå. Mange av dem tror også at dersom de ikke hadde vært med på Ungdom i Vekst det skoleåret de var der og heller ikke fått seg en jobb, så hadde alternativet vært at de var hjemme og ”*stirra i veggen*”. De er da redd for at det hadde vært vanskelig å motivere seg for videre skolegang. I forbindelse med forebygging av fravær og oppfølging av den enkelte, blir **samarbeidet med foreldre/foresatte** også trukket fram som noe som har fungert godt.

Tilknytningen til den pedagogisk-psykologiske tjenesten (PPT) var ikke så sterk i starten, men etter hvert som UiV har utvikla seg har kontakten og samarbeidet blitt bedre. Dette er også et utslag av et ønske fra spesialpedagogen i PPT som etterhvert ble tilknyttet UiV. Ettersom det er fylkeskommunen som driver tiltaket, er UiV tilknyttet den fylkeskommunale PPT. Da PPT kom inn i bildet, trodde de på forhånd at mange hadde med seg en søknad om spesialundervisning, men det viste seg at de fleste ikke hadde det. Som nevnt tidligere kan man si med sikkerhet at 12 av ungdommene hadde sakkyndig vurdering fra PPT da de startet på UiV. De fant derfor ut at de måtte lage noen rutiner rundt søknadsprosessen til videregående skole. Det var flere, sammen med foreldre/foresatte, som ønsket en utredning, og det ble da satt i gang utredninger av for eksempel lese- og skrivevansker. Samarbeidet med PPT har vært viktig for at elevene skal få en god overgang til og god oppfølging i videregående skole.

5.2 Sterke eller svake sider, eller både og?

Hva som er sterke og svake sider ved et slikt tiltak vil ikke være entydig, og det vil også være avhengig av øyet som ser. Blant annet har en **lokalisering** utenfor skolen blitt opplevd som positivt for mange av ungdommene ettersom de da har kommet bort fra et miljø der de har følt seg mobbet. Mange vegrer seg også for å være på en skole ettersom skole har vært forbundet med mange nederlag. Ungdom i Vekst har heller ikke satt seg som mål å være et skoletilbud, men i løpet av året er det meningen at ungdommene skal ”klargjøres” for videre skolegang. Linken til videregående har vært svak, men den har blitt sterkere i løpet av årene. Dette har blant annet skjedd gjennom at en del av undervisninga har blitt lagt til Orkdal og Meldal videregående skole.

Noen opplever også negative sider ved lokalitetene. Blant annet blir ungdommene isolert fra det skoleslaget de er ment å nærme seg, og de ansatte, en miljøarbeider og en lærer, får heller ingen nærhet eller mulighet til samarbeid med egne yrkesgrupper. Lokalitetene har vært forskjellige i løpet av de skoleårene Ungdom i Vekst har hatt sitt virke. Noen ser på Orklahallen som et egnet sted, og som et sted der ungdommene ved Ungdom i Vekst ikke blir stigmatisert ettersom ungdom ferdes der til vanlig på fritidsklubb og treninger. Andre mener at det blir for mye distraksjoner med alle de mulighetene som er der, blant annet biljard og andre spill, samt tilgang til hallen med alt utstyr som finnes der. Rommet som blir brukt til å samle ungdommene og der det innimellom er undervisning, er lite, og noen mener det er for lite og til og med uverdigg som undervisningslokale for lærerne og ungdommene.

Lærerne hevder at en annen suksessfaktor er at de ikke trenger å forholde seg til noen læreplan: Man kan, som nevnt tidligere, senke skuldrene og konsentrere seg om det elevene er interessert i, og det praktiske arbeidet og arbeidet med gruppa får stå i fokus. Samtidig ønsker gjerne de og også andre i styringsgruppa at det hadde vært litt mer struktur og litt tydeligere rammer for innholdet i hverdagen i UiV. Etter det vi kjenner til, har det blitt utarbeidet et årshjul, men

innholdet i denne har ikke nødvendigvis vært fulgt opp. Ved at man ikke har planene klare har det til tider blitt "dødperioder" og noen perioder med mye teori, noe som har ført til slitne elever. Dette var også det eneste fjorårets elevkull trakk fram som negativt. Elevene synes likevel at det av og til har vært godt med denne friheten og at de ikke må gjøre så mye.

Fra et pedagogisk ståsted har det også vært et ønske med mer fokus på innholdet i opplegget og undervisninga rundt den enkelte. Et forslag er at hver elev burde hatt en individuell opplæringsplan (IOP). På den måten kunne man ha "mål" utviklinga til den enkelte elev.

5.3 Svake sider

Av de mer direkte svake sidene vil vi trekke fram at det har vært lite kartlegging i forkant av hver elev som har startet på Ungdom i Vekst. Mange har hatt med seg en sakkyndig vurdering fra PPT. Tidspunktet for når man har oppdaget at ungdommene har fått en slik sakkyndig vurdering har ikke alltid vært ved starten av skoleåret. Hvor stor betydning dette har hatt for ungdommene det gjelder, er vanskelig å si, men det har blitt nevnt at man på grunn av dette kanskje kom litt sent i gang med gode tiltak for de det gjaldt.

Samtidig som lærerkreftene blir "kåret" av flere til den sterkeste siden ved Ungdom i Vekst så blir det også fort sårbart med bare to personer som har ansvaret for denne gruppa. Hva skjer om for eksempel en av de to blir sykemeldt i en lang periode? Det er mulig at en alene kan holde stand i en uke, men hva skjer etter det? Skal man hente inn en vikar, og hvem er i så tilfelle dette?

6 Ungdom i vekst og andre tiltak

Ett av spørsmålene som ble formulert fra oppdragsgiver var ”*på hvilken måte er UiV bedre enn andre ordninger STFK tilbyr?*”. Innenfor de rammene vi har hatt, har det vært vanskelig å få undersøkt nærmere andre lignende tiltak i fylket og deretter sammenligne UiV med dem. Samtidig trekker vi i kap 5 fram det vi mener er sterke og svake sider ved UiV, og vi oppfordrer derfor interesserte til å gjøre en sammeligning selv.

Sør-Trøndelag fylkeskommune er tydelig på at de driver med videregående opplæring. All annen ivaretagelse av ungdom i denne aldersgruppen ligger hos kommunene. Tanker om hva kommunene gjør og hva de kan gjøre bedre har både kommunene selv og andre informanter delt med oss.

6.1 Hva gjør kommunene og hva kan de gjøre bedre for disse ungdommene?

I samtale med ordførerne kommer det frem at de ser at kommunene selv kan gjøre mer for ungdommene i sin kommune, selv om mye allerede blir gjort. Svarene er noe forskjellige, så totalt sett kommer det frem et bredt spekter av tiltak.

Ungdommene vi har snakket med har fremhevet at de har opplevd skoledagen i grunnskolen som teoritunge. De var lei av skolefagene og framstiller det som om de bare har sittet inne og lest i ei bok. Elever i ungdomsskolen i dag har noen praktiske/praktisk-estetiske fag, blant annet musikk, mat og helse, kroppsøving og kunst og håndverk. Av valgfag kan man foreløpig bare velge mellom engelsk/norsk/samisk fordypning eller 2. fremmedspråk. Forsøk med et nytt fag på ungdomstrinnet, arbeidslivsfag, ble startet 1. oktober 2009, og dette skal være et alternativ til språklig fordypning/2. fremmedspråk (Utdanningsdirektoratet 2010). I og med at mange av ungdommene som har vært ved UiV viser til at de liker praktisk arbeid og stort søker seg til yrkesfag, kan man tenke seg at dette arbeidslivsfaget ville ha vært å foretrekke for dem om de hadde gått ungdomsskolen nå.

For å løse opp i denne teoritunge skolehverdagen til elevene ønsker kommunene mer praktisk arbeid inn i skolen eller tilbud om praktisk arbeid utenfor skolen. Det de her selv sier de kan gjøre noe med, er å få til et bedre samarbeid med skolen slik at elevene kan få tilbud om dager eller perioder ute i det lokale arbeidslivet. Næringslivet i og rundt kommunene spenner fra primærnæringene til kommunale arbeidsoppgaver og privat næringsliv. Også gjennom andre tiltak som kommunene driver hver for seg eller sammen blir det lokale næringslivet brukt som arena for arbeidstrening og opplæring. Et viktig poeng som blir trekt fram er at elever som har deler av skolehverdagen ute i arbeidslivet trenger oppfølging. Forslagene som kommer opp her er at man kan omfordele ressursene eller arbeidsoppgavene i skolen, slik at noen har ansvar for veiledning og rådgivning av disse elevene uten at de må være i en klasse. Om ressursene går til personer innenfor skolen eller utenfor skolen, virker mindre avgjørende. Det viktigste er at det er personer som egner seg til dette arbeidet.

Mange av elevene sier de ville ha starta i en jobb dersom de hadde droppa ut av videregående skole og tilbudet om Ungdom i Vekst ikke var der. Når vi spør ordførerne om jobbmulighetene for en 16-åring, så får vi til svar at man pr i dag har en lovgivning og tariffavtaler som kompliserer mulighetene noe. Tariffavtalene starter ved 18 år, og det er også en del arbeid det er knyttet 18-årsgrense til, for eksempel arbeid i dagligvarebutikk med salg av alkohol og tobakk. For å bli enig om minstetariffer trekker en fram LO som en sentral samarbeidspartner. Innenfor de kommunale arbeidsoppgavene ser de at det kan være muligheter, også for de under 18 år. Arbeid innen omsorgssektoren og lokalt vedlikeholdsarbeid blir her trukket fram. Et av siktemålene med å tilby

slik arbeidstrening er at *”dersom man først finner et yrke som er interessant, så blir du også motivert til å ta skole på en helt annen måte”*. Noe annet er at man ønsker at disse ungdommene skal få kjennskap til noen av kravene som stilles i arbeidslivet og hva som forventes av den enkelte når det gjelder for eksempel holdninger.

Noen få av ungdommene som har vært med i Ungdom i Vekst har hatt en sammensatt problematikk. Her blir for eksempel kriminalitet, rus og manglende oppfølging nevnt. Et tiltak for å hjelpe disse ungdommene er et helhetlig psykiatrisk tilbud, noe en av kommunene arbeider med å bygge opp. De har allerede en god kompetanse innen psykiatri og holder på å utvide denne. I den videre fremdriften ønsker de gjerne en bredere portefølje av tilbud til ungdommen, og et forslag er at ledelsen i psykiatrien og ledelsen i ungdomsskolen setter seg ned og diskuterer hvordan dette skal gjøres. Ved å tilby en kombinasjon av undervisning med at ungdommene deler av tida kan være borte fra skolen, for eksempel ute i arbeidslivet, vil man kunne skreddersy tiltak til enkeltelever som sliter.

Kommunene trekker fram at de samarbeider godt om en del andre tiltak også. Her er også andre kommuner i nærheten inne i bildet. Et tiltak som tre av kommunene er med på er *”Alternativet”* som er for eldre ungdommer som har *”droppa ut av samfunnet”* og trenger tett oppfølging. Noen av disse ungdommene har hatt en sammensatt problematikk, der rus er en av dem. Det lokale næringslivet har blitt brukt som praksisplasser for at disse skal komme seg tilbake i arbeid. Den fjerde kommunen driver med forebyggende arbeid innenfor rus og kriminalitet, og de som er med her får arbeidstrening i bedrifter i regi av kommunen. Formålet er at de skal få en del skolering og få prøve ut ulike yrker før de eventuelt kan bidra selv. Dette opplegget mener kommunene også kan tilpasses ungdom.

Av andre tiltak kan et interkommunalt samarbeid om barnevern nevnes som de fire kommunene har sammen med flere andre kommuner. Orkdalsregionen, som omfatter 7-8 kommuner inkludert Hitra og Frøya, samarbeider også om viderekursing av lærere. Uten at det blir hevdet at det ikke har blitt gjort tidligere blir det i et intervju fremmet et forslag om at elever som står i fare for å falle fra i skolen kunne være et tema på en slik samling.

En kommune viser til at de har et godt tverretattlig samarbeid der hovedideen er å spleise sammen alle de som har med unger i utsatt alder å gjøre. Her er helsesøster, lærere og pedagoger i barnehage og grunnskole, kommunelegene, lensmannskontoret og kommunepsykolog samlet en gang i måneden, alt etter om møtet er generelt eller om det handler om enkeltpersoner. Gjelder møtet enkeltpersoner, blir de som har med personen å gjøre innkalt. Ved et slikt samarbeid prøver man å koordinere informasjonen mellom tiltakene.

En annen kommune framholder at et stort fokus på kultur kan være med på å forebygge frafall. Kulturlivet i kommunen er rikt, noe som både skolen(e) og kulturskolen får stor ære for. Det blir også pekt på at dette engasjementet er personavhengig, og kommunen har også prioritert å pusse opp skoleanlegg. En opprusting av samfunnshuset er i gang og en flerbrukshall med fastmontert musikkutstyr er under oppbygging. Gjennom å delta i musikal, dans og lignende, enten på eller bak scenen, får barn og unge i hele grunnskolen være med. Signalene er at dette kan være med på å styrke selvfølelsen deres.

Den samme kommunen har lenge vært en aktiv MOT-kommune. Gjennom idretten har de kjørt MOT-kampanjen aktivt i flere år, og kjente idrettsfolk og personligheter kommer til kommunen 2-3 ganger i året for å snakke til ungdommen. Inntrykket er at de får planta positive holdninger hos ungdommen, og det blir hevdet at det ikke er bruk av stoff i den aldersgruppen i kommunen.

I tillegg til hva kommunene selv mener de kan gjøre for denne gruppa ungdommer, kan det være interessant å også vise til hva andre informanter mener kan gjøres. I noen av intervjuene kommer det fram at flere personer, og kanskje også lærere, sier at de kan konstatere helt ned i barneskolen hvilke elever som kan få problemer med å gjennomføre skolegangen. Spørsmål som da reiser seg er om det blir satt i gang tiltak rettet mot eleven umiddelbart, eller om man nøyer seg med å registrere at dette frafallet er under utvikling.

Forslagene til hva grunnskolen kan gjøre er mange, samtidig som at man erkjenner at ressursspørsmålet er sentralt og at skolen også har en læreplan den skal følge. Læreplanen er preget av, som tidligere nevnt, mange teoritunge fag. Arbeidet med elevbedrift blir nevnt som en god pedagogisk metode, men forutsetningen er at lærerne må være med å styre i kulissene slik at alle elevene, ikke bare de sterkeste, får vise hva de kan. Praktisk arbeid og praksis i arbeidslivet generelt blir framhevet som gode metoder for alle elever, og særlig de med praktiske evner. Noen informanter hevder at alle kan mestre et eller annet på det praktiske planet, og at man deretter kan fylle på med det teoretiske.

6.2 Andre tiltak for denne gruppen ungdommer

Andre forslag går på at de videregående skolene kan utvide samarbeidet med ungdomsskolene. Hva med å ta fag fra høyere nivå på det nivået der man er? Dette trenger ikke bare gjelde fag som matematikk, men også praktiske fag fra yrkesfag. Rådgiverne ved de videregående skolene opplever at mange B-stempler yrkesfagene. Holdningene de hører rundt seg er at dersom du er flink på skolen, så bør du ikke gå yrkesfag. Dette kan virke ganske ødeleggende for en som er flink innenfor praktiske fag, men som av en eller annen grunn sliter med teorien. Statusen til yrkesfagene må heves.

Av de ungdommene som har starta på Ungdom i Vekst er det som nevnt noen som kommer fra ungdomsskolen med en sakkyndig vurdering, mens andre ikke har det. Gode rutiner angående informasjon knyttet til den enkelte elev er viktig og bedre rutiner blir etterspurt. Spørsmålet om elevene skal få starte med "blanke ark" på videregående skole (alternativt Ungdom i Vekst) er vanskelig. Flere mener at de kunne ha lagt bedre til rette for den enkelte om de hadde visst mer om eleven fra før. Hva er styrker og svakheter? Er det noen som har lese- og/eller skrivevansker, eller kanskje har rett til datamaskin og forskjellige programvarer?

I likhet med ordførerne viser de andre informantene til at det også er mange faktorer utenom skolehverdagen som er med på å prege barn og unge sin oppvekst, og som i sin tur kan være med å bidra til et frafall i videregående: *"Skolen er jo en ting, men fritida er jo kanskje like avgjørende for hvordan disse ungdommene her utvikler seg"*. Man må fange opp interessene deres slik at de finner en positiv arena der de kan utfolde seg selv, istedenfor å "drive rundt". Her blir det viktig med ildsjeler, men for at ildsjelene ikke skal brenne lyset i begge ender, må man finne en form som fungerer. Et tverretattlig samarbeid blir da viktig. Det blir vist til veldig mange fine planer som litt for lett finner veien til skrivebordsskuffen.

Slik fylkeskommunen ser det er den største utfordringen de elevene som ikke har lyst til å begynne i videregående skole. De er skoleleie etter 10 år, og de vil gjerne ta videregående opplæring men ikke akkurat nå. Hva gjør man med dem? Som vi var inne på tidligere, er det nok betydelig vanskeligere for en som er under 18 år å få seg en jobb enn en som er over. Tidligere var det mulig å gå et år på folkehøyskole, men de fleste folkehøyskoler har også 18-årsgrense nå. Sør-Trøndelag fylkeskommune har innledet en samarbeidsavtale med folkehøyskolene som er i nærområdet. Dette arbeidet er i startgropa, så vi kan ikke si noe om at det blir mulig med et tilbud for skoletrøtt ungdom gjennom folkehøyskolene med det første. I tilfelle ville det blitt foreldrene sitt ansvar.

Fylkeskommunen ønsker reelle venteår, også for 16-åringene. Et annet alternativ er at kommunene selv oppretter et tilbud for skoletrøtt ungdom. En videreføring av noe som ligner Ungdom i Vekst kan være en mulighet.

6.3 Erfaringer som kan overføres til ordinær videregående opplæring og til grunnskolen

I spørreundersøkelsen til ungdommene stilte vi dem følgende spørsmål: *”Med de erfaringene du har fra Ungdom i vekst, hva mener du ungdomsskolen kan lære av UiV hva kan videregående skole lære?”* Det ser ut til at mange dessverre har misforstått dette spørsmålet og svart ”Ja”, ”Jepp” og ”Ja, mye!” uten å utdype dette noe nærmere. Nedenfor vil vi gjengi noen av utsagnene til ungdommene. De svarer ofte det samme for ungdomsskolen og videregående skole.

”at lærerne kan skjønne seg på ungdommen i dag”

”lærer mer av å jobbe med praktisk arbeid”

”når det gjelder motivasjon og tilrettelegging for interesser har de mye å lære”

”Det vet jeg egentlig ikke, for jeg begynte (på UiV) etter ungdomsskolen og fikk et nytt syn på skole, så når jeg begynte på _____(vgs) var alt egentlig topp og jeg trivdes plutselig på skolen og gikk ut med et snitt på _____”

”Mye. Grupper/grupperbeid, mindre grupper. Borte fra skolen.”

”Tur, ble mer opplagt”

”Jeg lærte mer på et halvt år på UiV enn 3 år på ungdomsskolen. Det kan for det meste skyldes forskjellen på lærerne på de forskjellige stedene. Men også det at det var en liten gruppe på UiV som var mer lik meg selv og lærere som godtok oss og likte oss slik vi var. Og ikke minst at de virkelig var interessert i å lære oss noe. ”

”At man trenger ikke sitte og lese 6 timer om dagen, det går an å gjøre mer praktiske ting så man kan finne ut hva man liker og holde på med og hva man er god til”

”lærerne kan være mer utenom boka og kjenne elevene”

”Å oppføre seg bedre (elevene)”

Praktisk arbeid, arbeid i mindre grupper, lærere som kjenner elevene og elever som er trygge på hverandre går igjen. De sterke sidene ved UiV ble trukket fram i kap. 5, og selv om man skulle ønske å nyttiggjøre seg disse sidene, så har skolen sine ressurser og rammefaktorer som setter sine begrensninger. Blant annet vil høyere voksentetthet, som er en viktig suksessfaktor i UiV, kunne være ønskelig også i grunnskolen og videregående skole, men vanskelig å gjøre noe med.

Flere av informantene våre ser for seg et alternativ til Ungdom i Vekst som i større grad er knytta opp mot skolen. Kanskje noen av ideene fra ungdommene kan være til inspirasjon for hvordan man utarbeider et slikt tiltak som er mer integrert i skolen?

7 Oppsummering, konklusjoner og noen viktige spørsmål

Evalueringen av Ungdom i Vekst har hatt som mål å vurdere hvorvidt tiltaket har nådd sine egne målsettinger, oppsummert som følger:

”Deltagerne skal bli istand til å velge den videregående utdanningsretningen som passer for den enkelte. I tillegg skal ungdommene bli mer bevisste på øvrige valg i tilværelsen, og stole mer på disse valgene enn hva tilfellet har vært tidligere. De skal gjennom positive opplevelser utvikle positive følelser, som igjen kan anvendes til positive holdningsendringer.”

I sin kravspesifikasjon formulerte oppdragsgiver i forlengelsen av dette følgende forskningsspørsmål som man ønsket belyst:

- Hva kjennetegner ungdommene i UiV?
- Hvorfor ønsker kommunene at disse ungdommene skal inn i UiV?
- I hvilken grad har ungdommene som tas inn, sakkyndig vurdering fra PPT?
- Hvordan har det gått med deltagerne?
- Hva søkte de året etter?
- Hadde de en bedre gjennomføring enn elever i tilsvarende situasjon som ikke gikk på UiV?
- På hvilken måte er UiV bedre enn andre ordninger STFK tilbyr?
- Ville disse ungdommene ha søkt videregående opplæring hvis de ikke hadde kommet inn på UiV?
- Hva er årsaken til suksesshistoriene i UiV? Hva er suksesskriteriene?
- Hvilke erfaringer er overførbare til ordinær videregående opplæring?
- Hvilke erfaringer er overførbare til grunnskolen?
- Hva kan kommunene gjøre bedre i forhold til disse ungdommene?

Mange av disse spørsmålene har vi funnet svar på, mens andre spørsmål har vist seg vanskelige å gi konkrete svar på.

I tråd med Rambølls kartlegging av ungdomstiltak (2009) vil vi karakterisere UiV som et ”lavterskel-tiltak”, altså et tiltak med vekt på grunnleggende motivering gjennom etablering av mestringsopplevelser og trening i sosiale ferdigheter. Målet er å motivere deltakerne for videre opplæring, gi dem trygghet og et realistisk forhold til egne valg og arbeidslivets krav og muligheter. Selv om man i tråd med dette ikke opererer med læringsmål i tradisjonell forstand, har innslaget av mer tradisjonell undervisning økt i løpet av prosjektperioden.

Deltakergruppen i UiV ser ut til å ha vært svært sammensatt, både men hensyn til utfordringer og erfaringer. Felles for dem alle har imidlertid vært at de ved avslutning av ungdomsskolen var svært lite motivert for å begynne på videregående skole.

De aller fleste av deltakerne oppgir at de ikke påbegynte eller fortsatte på videregående skole fordi de var lei av skolen. Fem av disse svarte også at de trengte et pauseår. Noen deltakere begrunner sin manglende motivasjon for ordinær skole med at de ikke kom inn på førstevalget eller var usikre på hva de ville velge på videregående. Tre av ungdommene oppgir at de ønsket å delta på Ungdom i Vekst for å unngå mobbing i ordinær skole.

En betydelig del av deltakerne har også hatt sakkyndig vurdering fra PPT før oppstart ved UiV.

Det ser ut som om Ungdom i vekst har hatt en positiv effekt for mange av deltakerne. Av de som besvarte vårt spørreskjema, oppga et klart flertall at de nå var motivert for videre skole og utdanning, og følte seg tryggere på sine valg. Mange oppga også å ha endret førstevalg etter deltakelse i UiV.

En klar majoritet oppga at de gjennom UiV hadde blitt tryggere på seg selv og fått bedre selvtillit. Flertallet mente også at de etter deltakelse visste mer om arbeidslivet og dets krav.

Etter UiV hadde 13 av de som besvarte vår undersøkelse vært i videre skole, 4 hadde vært i lønnet arbeid og 2 hadde vært i lære. Ved undersøkelsestidspunktet var 9 tidligere deltakere fortsatt i skole, 4 var i lønnet arbeid, 1 var i lære og 3 var arbeidsløs.

Blant suksesskriteriene for tiltaket, legger mange, både blant deltakere og andre, vekt på den tette oppfølgingen fra lærerne. Lærerkreftene ved UiV vurderes svært positivt av deltakerne, og fremheves av mange som årsakene til at året der ble opplevd som så bra som det faktisk ble. Disse lærernes personlige egenskaper framheves som svært viktig for resultatet. Med en såpass liten elevgruppe, og få lærere, er det lett å etablere gode og tette sosiale bånd; man blir gjensidig godt kjent. Samtidig blir tiltaket sårbart, siden det er basert på så få sentrale aktører, og deres personlige egenskaper er så viktig. Som vi så også i evalueringen av APO, er rekruttering av de rette medarbeiderne til slike tiltak en viktig utfordring.

Mange av deltakerne vi har vært i kontakt med, la vekt på det verdifulle ved at UiV ikke ligger ved en skole. Skjermingen mot ordinær skole var en motiverende faktor for mange. Grunnen til at de falt fra ordinær opplæring, var at de var lei av skolen, opplevde mobbing etc. Videre skole ble derfor av deltakerne ikke oppfattet som et reelt alternativ da de begynte ved UiV. Hvis denne gruppen skal få et godt tilbud integrert tettere med ordinær skole, er det klart at dette vil reise noen utfordringer, særlig med hensyn til motivasjon av deltakerne. Samtidig er det klart at det er mulig å etablere slike små grupper med stor voksentetthet og tett oppfølging av elever, også tett koblet til en videregående skole. Erfaringene fra APO i Akershus viser som vi har sett at dette arbeidet kan gjennomføres også når det er lokalisert ved en ordinær skole.

Om disse elevene skulle få tilsvarende oppfølging og motivering integrert i en ordinær klasse i videregående skole, ville det i alle fall kreve relativt store omstillinger i klasseorganisering og voksentetthet. Målet med UiV har vært å skape motivasjon for læring, ikke å nå konkrete læringsmål. UiV er altså ikke direkte sammenlignbart med NIFU-Steps konklusjon om at elever med ekstra oppfølging i ordinære klasser oppnår bedre karakterer i vg1 enn elever i segregerte klasser. Utfordringen er en annen. UiVs mål har vært å motivere deltakerne til i det hele tatt å stille på startstreken, ikke å nå læringsmål i videregående skole. Når disse først er motivert for videre opplæring, ser vi ingen grunn til å tvile på at NIFU-Steps konklusjoner holder. Tiltak som UiV befinner seg imidlertid et ledd tidligere i den lange tiltakskjeden som er nødvendig for å forbedre elevers mulighet for å gjennomføre videregående opplæring med best mulige resultater.

Som vist i kapittel 2.1, er frafall fra videregående opplæring et resultat av et stort og heterogent sett av fraværsfaktorer, faktorer man finner i og utenom skolen. For ulike elever vil ulike faktorer være utslagsgivende for frafallet. Nærværsfaktorene må dermed også etableres i og utenom skolen, på alle nivå i opplæringsløpet, og tilpasset elever med ulike utfordringer. Et tiltak som UiV er bare ett eksempel på ett slik nærværstiltak, tilpasset elever som på et trinn i opplæringsløpet har bestemte utfordringer knyttet til videre skolegang. For den rette målgruppen kan tiltak som UiV likevel være riktig og nødvendig. Man må imidlertid legge stor vekt på inntaksrutinene, for å sikre at rett ungdom møter rett tiltak.

Som vi pekte på i kapittel 2.1, viser erfaringer fra arbeidet mot frafall i videregående skole, at man trenger tiltakskjeder med ulike tiltak i samspill, tiltak som utfyller og bygger på hverandre. "Lavterskeltiltak" som UiV, med hovedvekt på sosial trening og motivasjon, har en plass i slike tiltakskjeder. Slike tiltak må imidlertid følges opp med tiltak i og rundt videregående skole, for de som har kommet over den første terskelen og har begynt på det videre løpet. Samtidig må tiltak som UiV bygge på forebyggende tiltak i ungdomsskolen, og tiltak med fokus på overganger mellom skoleslag. UiV løser ikke hele frafallsutfordringen, slik ingen enkeltstående tiltak gjør det.

Evalueringen av UiV reiser noe viktige spørsmål knyttet til arbeidet. Noe av disse vil vi kort berøre her.

I møte med Sør-Trøndelag fylkeskommune får vi vite at fra Ungdom i Vekst startet i 2004 har det vært store endringer i videregående skole. Et relevant eksempel å trekke fram her, er at dersom skolen ser at en elev trenger litt lengre tid på å fullføre utdanningsløpet, så kan de melde fra til fylket. De trenger altså ikke søke fylket om å utvide skolegangen fra for eksempel tre til fire år.

Som nevnt i kap. 2 er det også svært få som starter på et løp i videregående skole med delkompetanse som mål (0,56 %), samtidig som en stor andel går ut av videregående med nettopp det. Ser vi dette i sammenheng med fleksibiliteten i utdanningsløpet i videregående skole nevnt over, reiser det seg interessante spørsmål. Er elever og foreldre oppmerksom på hvilke muligheter som finnes i videregående skole (i STFK), og om ikke, hvordan kan man få fram denne informasjonen? Er lærere, rådgivere og skoleledelse i grunnskolen klar over disse mulighetene?

Prosjektet UiV har vært et tilbud til elever i fire kommuner i Sør-Trøndelag. Samtidig har Sør-Trøndelag fylkeskommune vært en svært viktig finansieringskilde. Dette reiser spørsmålet om hvem som naturlig skal finansiere et slikt tiltak, og om det er riktig at fylkeskommunene finansierer et tiltak som en svært liten del av fylkets elever får nytte av? Burde dette i stedet være en oppgave for de kommunene som er direkte berørt av tiltaket? Eller burde tiltaket utvides, slik at elever fra alle fylkets ungdomsskoler kunne få nytte av det?

I forlengelsen av dette ser vi en problemstilling av mer generell art; hvem skal finansiere tiltak i grenseflaten mellom ungdomsskole og videregående skole. Elevene i målgruppen har nettopp avsluttet ungdomsskole, og er i ferd med å gå over i videregående skole når de får tilbudet om deltakelse i UiV. Man kan argumentere for at deres utfordringer primært skyldes erfaringer fra ungdomsskolen det kanskje ville være naturlig å mene at kommunene har ansvar for å gjøre noe med? På den andre siden vil disse elevene, hvis de begynner i videregående og der faller ut, helt klart bli en del av videregående skoles, og kanskje særlig Oppfølgingstjenestens oppgave. Innsats i UiV kan derfor oppfattes som å bidra til å redusere senere potensielle utgifter i videregående, og dermed fylkeskommunens regi. Vi reiser dette spørsmålet for å vise noen av problemstillingene og dilemmaene knyttet til slike tiltak som fokuserer på overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole.

UiV er et tilbud til de som er ferdig med grunnskolen, og som av ulike grunner ikke er tilstrekkelig motivert for videregående skole. I sin nåværende form gir UiV ingen form for progresjon i det videregående utdanningsløpet. Om man tenker at elevene etter UiV skal fullføre videregående opplæring på normert tid, innenfor rettighetsalder, kan man argumentere for at man gjennom dette mellomåret "spiser" opp litt av slingringsmonnet før eleven har starta på utdanningsløpet i videregående?

Et annet spørsmål vi kan stille i forlengelsen av det vi har sagt om fordeler og ulemper med segregerte og integrerte tiltak, handler om framtidig organisering. Flere av våre informanter har

antydde at man kan se for seg en alternativ form for UiV, for eksempel fysisk organisert ved en skole, eventuelt flere skoler i området. Hvilke tilpasninger må i tilfelle til for å bevare de sterke sidene ved UiV, og hvordan kan man styrke innholdet i tiltaket ved en slik organisering? Slike spørsmål blir særlig aktuelle hvis elevgruppen blir mindre. Ved skolestart høsten 2009 var det for eksempel en registrert deltaker på UiV. Vi har ikke gått nærmere inn på denne situasjonen i vår evaluering, men det er klart at man med så lavt deltakertall, er nødt til å vurdere andre organisasjonsformer for å møte målgruppens behov?

8 Litteratur

Bruu, E. (2002): *Har APO og lignende tilrettelagte kurs livets rett i årene som kommer?* Individuell oppgave til eksamen spes.ped. 2. avdeling, HiaK, Oslo

Buland, T. og V. Havn (2003): *De første skritt er tatt; Veien videre venter? Sluttrapport fra evalueringen av prosjektet "Delt rådgivningstjeneste"*, STF38 A03510, SINTEF Teknologiledelse IFIM, Trondheim

Buland, T., V. Havn og M. Røe (2004): *På vei til jobb? Sluttrapport fra evaluering av AMO-kurset Skole på byggeplass*. STF38 A04506, SINTEF IFIM, Trondheim

Buland, T. og T. Dahl (2008): *Tilbake på sporet – Rapport fra kartlegging og analyse av tidligere elever fra APO ved Frogn videregående skole*, SINTEF A7124, SINTEF Teknologi og samfunn, Gruppe for skole- og utdanningsforskning, Trondheim

Buland, T. og I.H. Mathiesen. (2008): *Gode råd?: En kunnskapsoversikt over feltet yrkes- og utdanningsrådgivning, sosialpedagogisk rådgivning og oppfølgingstjeneste i norsk skole*. SINTEF A8018, Teknologi og samfunn, Gruppe for skole- og utdanningsforskning, Trondheim.

Buland, T., I. H. Mathiesen, B. E. Aaslid, H. Haugsbakken og B. Bungum (2010): *Skolens rådgivning - på vei mot framtida? Delrapport 1 fra evalueringen av rådgivningen i skolen i Norge*, SINTEF A13861, SINTEF Teknologi og samfunn, Trondheim

Bungum, B. og T. Buland (2009): *Evaluering av implementering av sentral samarbeidsavtale AID - KS – Delrapport*, SINTEF Teknologi og samfunn, Trondheim

Bungum, B. og T. Buland (2010): *Evaluering av implementering av sentral samarbeidsavtale AID - KS – Sluttrapport*, SINTEF Teknologi og samfunn, Trondheim - Under publisering

Havn, V., T. Buland, L. Finbak og T. Dahl (2007): *Intet menneske er en øy – Rapport fra evalueringen av tiltak i Satsing mot frafall* STF50 A07023, SINTEF Teknologi og samfunn Gruppe for skole- og utdanningsforskning, Trondheim

Hirschman, A.O. (1970): *Exit, Voice and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Harvard University Press, Cambridge, MA

Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*, Ad notam Gyldendal, Oslo

Markussen, E., M.W. Frøseth, B. Lødding, N. Sandberg (2008): *Bortvalg og kompetanse*, NIFU-Step, Oslo 2008

Markussen, E., M. W. Frøseth og J.B. Grøgaard (2009): *Inkludert eller segregert? Om spesialundervisning i videregående opplæring etter innføring av Kunnskapsløftet*, Rapport 17/2009, NIFU-Step, Oslo

Rambøll (2009): *Kartlegging av ungdomstiltak*, NAV Drift og utvikling, Oslo

Rønningen, E. (2010): *Eit annleis år*. Masteroppgave i skoleutvikling, Pedagogisk institutt, NTNU, Trondheim. (under arbeid)

Svarva, A. (1991): *Om nærværsfaktorenes betydning for fravær fra arbeidet*, IFIM-notat 2/91, SINTEF IFIM, Trondheim

Thagaard, T. (2003): *Systematikk og innlevelse*, Fagbokforlaget, Oslo

Utdanningsdirektoratet (oppdatert 04.01.2010): *Om arbeidslivsfag*. Lastet ned 20.01.2010 fra <http://udir.no/Artikler/Arbeidslivsfag/>

Vedlegg: Spørreskjema

Til alle tidligere deltakere ved Ungdom i Vekst

I forbindelse med en evaluering av Ungdom i Vekst ønsker vi å stille en del spørsmål til alle tidligere deltakere/elever ved Ungdom i Vekst. De fleste av spørsmålene har svaralternativ og du kan krysse av for det alternativet som passer for deg. Ved noen spørsmål vil det stå at du kan krysse av for flere alternativ, men så lenge dette ikke står ber vi deg om å bare sette ett kryss. Om du krysser av for andre eller annet, vennligst skriv hvem eller hva du mener da.

Åpne dokumentet i Word og kryss av for de alternativene som passer for deg. Alternativt kan du skrive det ut, markere svarene dine og sende det til Ola Halsen.

Takk for at dere tar dere tid og slik er med på å bidra til at evalueringen av Ungdom i Vekst blir så god som mulig.

Beste hilsen,

Trond Buland og Elisabeth Rønningen

1. Når starta du på Ungdom i Vekst i løpet av det skoleåret du gikk der?

☐	Fra starten av (1. skoledag i august)
☐	Etter 1 til 4 uker inn i skoleåret
☐	Senere enn en måned inn i skoleåret

2. Dersom du ikke svarte a) i spørsmål 1, hva gjorde du på før du begynte på Ungdom i Vekst?

☐	Hadde starta på videregående utdanning
☐	Hadde jobb
☐	Gjorde ingenting akkurat da

3. Gikk du ut hele skoleåret med Ungdom i vekst?

☐	Ja
☐	Nei

4. Dersom nei i 3, hvorfor avbrøt du skoleåret?

☐	Jeg fikk tilbud om arbeid
☐	Jeg fikk tilbud om læreplass eller lignende i bedrift
☐	Jeg gikk tilbake til skolen / Jeg starta på videregående
☐	Jeg ble syk
☐	Annet:

5. Hvorfor søkte du deg til Ungdom i vekst?**(Her kan du krysse av for flere alternativ)**

☐	Jeg var lei av skole / jeg var skoletrøtt
☐	Jeg kom ikke inne på førstevalget på videregående skole
☐	Jeg trengte et pauseår
☐	Jeg var usikker på hva jeg ville velge på videregående
☐	Jeg ville unngå mobbing

6. Hvem påvirket deg til å velge Ungdom i vekst?**(Her kan du krysse av for flere alternativ)**

	Rådgiver
	Lærer
	Foreldre
	Kamerater / Venner
	Søsken
	Tidligere deltakere
	Ingen, det var mitt eget valg
	Andre:

7. Hvordan har Ungdom i Vekst påvirket dine valg av videre skolegang og utdanning?

	Det påvirket meg ikke på noen måte
	Det gjorde meg sikrere på valg av studieretning som jeg allerede hadde valgt
	Det fikk meg til å endre valg av studieretning på videregående
	Det motiverte meg for videre skolegang
	Vet ikke
	Annet:

8. På hvilke andre måter har året ved Ungdom i vekst påvirket deg?**(Her kan du krysse av for flere alternativ)**

	Jeg har blitt tryggere på meg selv
	Jeg opplevde at jeg duger
	Jeg fikk mer selvtillit
	Jeg vet hva jeg vil gjøre med livet mitt
	Jeg har lettere for å få kontakt med folk
	Jeg har lært mer om hva som kreves i arbeidslivet
	Jeg har lært mer om hvordan jeg skal møte en arbeidsgiver
	Annet:

9. Hva gjør du nå?

☐	Er i lønnet arbeid
☐	Driver egen virksomhet
☐	Går på skole
☐	Er i lære
☐	Militærtjeneste
☐	Har omsorg for eget barn
☐	Er i svangerskapspermisjon
☐	Er sykemeldt
☐	Er under behandling
☐	Er arbeidsløs
☐	Er i fengsel
☐	Annet:

10. Hva har du gjort i tiden etter at du avsluttet Ungdom i Vekst og fram til i dag?

(Her kan du krysse av for flere alternativ)

☐	I lønnet arbeid
☐	Egen virksomhet
☐	Gått på skole
☐	Vært i lære
☐	Militærtjeneste
☐	Hatt omsorg for eget barn
☐	Vært i svangerskapspermisjon
☐	Vært sykemeldt
☐	Vært under behandling
☐	Vært arbeidsløs
☐	Vært i fengsel
☐	Annet:

11. Dersom du har avsluttet skolegang, et arbeidsforhold eller en lærekontrakt etter Ungdom i Vekst, hva var grunnen til at du avsluttet dette/denne?

	Bedriften sa meg opp eller ga seg
	Bedriften gikk konkurs
	Skolen/bedriften var feil for meg
	Jeg begynte på skole
	Sa opp etter eget ønske
	Annet:

12. Hvor viktig har året i Ungdom i vekst vært for at du gjør det du gjør nå?

	Svært viktig
	Viktig
	Lite viktig
	Ingen betydning
	Vet ikke

13. Hvilke andre faktorer enn Ungdom i Vekst har vært viktige for hvor du er nå?

	Familie
	Venner
	NAV (eller andre offentlige etater)
	Skole
	Rådgiver i skolen
	Lærer i skolen
	PPT
	Andre:

14. Dersom du ikke hadde fått plass på Ungdom i Vekst, tror du at du ville ha søkt videregående opplæring og eventuelt fullført denne?

	Ja
	Nei
	Vet ikke

Hvorfor / hvorfor ikke?

15. Hvor fornøyd er du med tilværelsen i dag?

	Svært fornøyd
	Fornøyd
	Litt fornøyd
	Misfornøyd

16. Hvor viktig har Ungdom i Vekst vært for tilværelsen din i dag?

	Svært viktig
	Viktig
	Litt viktig
	Ikke viktig
	Vet ikke

17. Hva er den viktigste grunnen til at du har det bra i dag eller til at du ikke har det bra i dag?

18. Hva var bra med Ungdom i Vekst? Kryss av for det som passer for deg.

	Svært dårlig	Dårlig	Sånn passe	Bra	Svært bra
Lærerne					
Liten gruppe					
De andre elevene i gruppa					
At lokalene var utenom skolen					
Praktisk arbeid					
Utplassering i bedrift					
Hospitering på skole					
Klasseromsundervisningen					
Fravær av mobbing					
Fysisk aktivitet / turer					
Sosiale aktiviteter					
Annet:					

19. Med de erfaringene du har fra Ungdom i Vekst, hva mener du

- a) Ungdomsskolen kan lære av Ungdom i Vekst

- b) Videregående skole kan lære av Ungdom i Vekst